

Biblioteka
Książnica
12

„ראדאמער - סעלצער לעבעז” מיט דער „פאנאראמע” נאר פאר 25 גר.

פריז 25 גראשען XV ער יאהרונג „Radomer-Kielcer Leben” (709) 11 היינט 10 זייטען

Radom, dnia 18-go Marea 1938 r.
רעדאם, מרייטאג טײַטאג 18. מרץ
טעלעפאן פון רעדאקציע 18 - 15

פאראנע פארברע
און כעמישע פראלניע
= A. =
HEMPER
אלטע שטאדט 7
זשעראמסקי 1
זשעראמסקי 21
זשעראמסקי 59
טראווגוטא 11
קעלנער צו וואשען צו 15 גר.

ראדאמער-קעלצער לעבעז

Wytw. Wyrobów Cukierniczych p. l.
L. Wajsbrod Rynek 16
„Americanka”
מאכט בעקאנט דאס „פאליקום” אז עס איז געשענען געווארן פון ניי-יאָר
א צוקערניע און היגענישע בעקעריי
אייגענערענס לויט די לעצטע סטאטיסטיק פארשידענע
יערען טאג פריש און פריי נעבעס צו ביליגע פרייזען. פערשידענע
געשעקע שטאטעס פון דער פיינסטער קאמפלימענט צו 15 גר.
ס'איז צו בעקמין שטענדיג טאטען מאדעריאציע פון 1.50 און
אלץ הערש אויסגעצייכנט דורך א פאכמאן מיט א לאנגיעהריקער פראקטיק.
אלע מינים געבעקענע ווי לוקסען, בילקעלעך, שטאטעס, האמלעס, הער-
באטניקעס, טאטען, באקאלעס דעסערטעס, לעקצן, פערשידענע קרישען, מיג-
דעלעטע שטיקלעך און פרייטעג חלות - געקומען פון
אין דער יודישער צוקערניע „אמעריקאנא” טראווגוטא 62
ווי אויך היגענישער צוקערנישע בעקעריי רינעס 16
און אין געוועלד רינעס 14
עס ווערן אויך אנגענומען בעסטעלונגען אויף שמחות, בעלער, קאנצערטן א.א.וו.
שקאלאר פון פערשידענע פירמעס און פרוכטען צו ביליגע פרייזען

דאס געשעפט פון גערדינען, קאפען, ראלעטען, ספרדעטען
און איבערגעטראגען געווארען פון דער שפאציר גאס 23 אויף
זשעראמסקעגא (לובלינער) 22
אין הויף, לינקע אפיציע, ערשטער שטאק.
גלייכצייטיג ווערט בעקאנט געמאכט, אז ס'איז צוגעגרייט געווארען אויף
יום-טוב א שטער און פערשידענארטיגער אויסחאל
מיט די טאדערנסטע מוסטערען, בעסטע קאמפלימענט פאר
ביליגע פרייזען.

Kto gilzy „WAWEL” chociaż raz spróbuje
Innych nie kupi, w innych już nie pali
A kiedy swoich znajomych częstuje
Každy wyborne papierosy chwali.

Z DZWONKIEM
IDEAL JAWA -
DOBRA KAWA

צו דער האכצייט פון אונזער ליבע פריינד
פאלע וינענבערג
לעאן הערשענבוים
ווינשען מיר אויך א גליקליכע צוקונפט
און אייביגע צופרידענהייט.
אלער טיטעלבוים, פריץ זשולטי.

SPÓŁDZIELCZY BANK
POZYCZKOWY
w RADOMIU, Zeromskiego 23
בעהאנטמאכונג
מיר מאכען בעקאנט, אז פון 28. סען ד. מ.
פאנה איבערגעטראגען
איז א נייעם לאקאל
אין דעם זעלבען הויז
איינגאנג וויטאלדא 2 ערשטער שטאק, פראנט
מיט אכטונג האאפערטיווע ליי-האנה (באנק
הצייג)

כשר לחג חסות
אילו להחיות מן המחרין
מצות מצות
פון עלעקטריש מע-
כאניש - היגענישער
בהכשר הרב הגאון ר' ישעי' זלמניק
בהרב הנאון המובהק מהר"ם שליט"א האב"ד גלעזאטשעו.
גראנמירט ר"ן אהן צומישונג
ראדאם רינעס 8
י. ערליכמאן
Adres: RADOM RYNEK 8

וילט איהר האבען קלארע, זריכערע וועט, גייע גארדעראבעס, שניי-ווייטע פארהאנגען,
גייסט נאר צו האשען און פארבען אין דער בעקאנטער
כעמישער פארברע און פראלניע פון דער ערשטקלאסיגער פירמע
A. HEMPEL
Centrala Stare Miasto 7 telefon 19 - 70
Filje Zeromskiego 1
Zeromskiego 21
Zeromskiego 59
Tra gutta 11
ווער ס'האט זיך נישט איבערגעצייגט זאל פרובן און וועט זיין ענטציקט
פון דער שטער, עסטעמישער און פאכמאנישער ארבייט. ס'ווערט אויך
געוועזען אויף טריקען - ביליגע פרייזען - פינקטליכע אויספיהרונג
סאלידע בעהאנדלונג
קומט און איבערגעצייגט אויך
צענטראלע: אלטע שטאדט 7 אפיצ. טעל 19 - 70
פיליעס: זשעראמסקי 1, טראווגוטא 11
זשעראמסקי 21, זשעראמסקי 59
ביליג צו האשען סאפאלישען

דעלעגאציע ביים דירעקטאר פון דער היגער פערקויפס-שטעלע פון טאפאק.

אין אכט די בקשה פון דער דעלעגאציע אויסצוברייטערן די צאהל יודישע קאנצעסיעס אין צונעוואָנט. אז ער העט זיך דערמיט פערמיטערעסידען און אין נויטיגען פאל העט ער זיך פערשטענדיג גען מיט'ן קליינהענדלער - פערבאנד הענען די געקריידיטע יודישע טאפאק-סוחרים.

קערשבערג (פארשטעהער פון די יודישע טאפאק-סוחרים) און סעקרעטאר פלעצקי. די דעלעגאציע האט פארגעשטעלט א רשימה פון די בעפעלעה'טע יודישע סוחרים. ביי העלכע ס'ווערט אָפגענומען די מעגליכקייט צו שיתרען אויף חיי-טער דעם האנדעל מיט די רויכערדיגע מאָנאָפּאָל-ארטיקלען. דירעקטאר וועלכעסקי האט גענומען

דען. (פרובעט פון דער גמיינע). לאקס (פרעזעט פון קליינהענדלער-פערבאנד), לעאן שפערבער (אלט פארשטעהער פון די קאמפאטאנטען און אינהעלידען)

צום דירעקטאר פון דער ראדאמער פערקויפס-שטעלע פון סיטין און פאפ-ראסען האט זיך געשטענעט א דעלעגאציע אין די פערזאנען פון די היי:

פייערליכע ערעפענונג פון „ארט“.

די ערעפענונג איז געווען בעשטימט אויף מאַרגען שבת-צונאכט, אָבער צוליב דעם נאָמען-טאָג פון מאַרשאַל-פילכודסקי, וואָס פאלט אויס דעם זעלבען טאָג, ווערט די ערעפענונג אָפגערוּפּען און אָפגעלעזט אויף איבערמאָרגען זונטאָג. מאַרגען שבת-צונאכט קומט נאָר פאַר די פערזאָנלעכע פון די מיטגלידער פון „ארט“.

איבערמאָרגען, זונטאָג 9 אָווער קומט פאַר די פייערליכע ערעפענונג פון דער געזעלש. „ארט“ אין ראדאָם. דער ערשטער קורס, האָט „ארט“ האָט געעפּענט אין דאָמאָן-שניידער. דער דאָווינער קורס איז שוין סעכציג זינט צוויי וואָכען, אָבער די אָפיציעלע ערעפענונג קומט פאַר איבערמאָרגען, אין איינעם לעקטור ווערמאָסקי 27

אונזערע בעסטע וויינען דעם ה' שמואל אידעלבוים אין פרוי צו דער האַכצייט פון זייער טאכטער **דבורה יהודית** מיט ה' יהודה לעווינסקי גליק דעם יונגען פאר און נחת די עלטערען. לייג'טשע אין מאיר הערץ

א האַרציגען מול-טוב חניסשען סיר אונזער חבר און פריינד שמואל אידעלבוים מיט זיין פרוי צו דער חתונה פון זייער טאכטער **דבורה יהודית** מיט ה' לעאן לעווינסקי דעם יונגען פאר א גליקליך צוזאמנעלעבען און די עלטערען ספעל נחת ס א מ י ל י ע ס: פ. ראזענבוים ס. ראזענצווייג

KRAWIEC MĘSKI
T. GUTMAN
Radom ul. M. Focha (d. Zgodna)
Wykonuje wszelkie roboty w zakresie krawiectwa wchodzące
Robota solidna i punktualna! — Ceny przystępne!
Najnowsze towary na sezon letni.

אונזערע מיטגלידער די ה"ה אשר חתונע פון זיסמאן הענגער צוליב'ן טויט פון זייער מוטער אין שוויגער **גאלדע וויינבערג** נ. ע. דריקען מיר אויס דעם סיסטעם מיטנעמל די פערזאָנלעכע פון קליינהענדלער-פערבאנד אין ראדאָם

קומט און איבערצייגט אים! **פרישע מיטאגען** בעסטע **פערשע עסען** — האַרימע — **קאלאציעס** געשאַקעאָממע צו דער געקוועמליכקייט פון אלע געסט בעקומט מען נאָר אין דעם גוט בעקאָנטען **Bar „CENTRAL“** Rwańska 14 אינהאַפּער מ. ווייסמאן סאָלידע פּעזאָנלעכע גוטע פּעדינגען עס זענען אויך פּערהאָן פּערשידענע געבראַנקען, ביער פון אַלערליי פירמעס ווי: האַפּערוויש, „קאַפּי“, „סאַסקי“, א. א. מ. צו צוגעגלייכע פּאַרזען.

דאנקזאגונג.
דערמיט ווערט הערצליך געדאַנקט די אלע, וועלכע האָבען צוגעהאַלפּען צום ערשטן טאָג אַיי-באַזאַר, בעסטע די סאַלענדרע פירמעס: געבראָרגענע: „נעלקע“, „מיקאָדאָ“, „עלנאָלד“, „באַנאַלד“, „לודאַחיקאַ“, „פּאַפּאַ“, „אַבאַוויסקאַ“, „נאַלד“, „מאַרקאַנס“ דער סאַפּיאָנס-מאַגאַזין ראָסענבערג אַלעוועניקע: „רובינשטיין“, „בראַנאַ“, „האַרשטישע דעם קאַכאַ“, „יאָזאַ“ און אַנדערע. גלייכצייטיג דאַנקען מיר דעם אַרטיסטישען אַנסאַמבל פון „מסדה“ פאַר דער ערשטלעכער פאַרשטעלונג אויפן באַזאַר-אָווער. דער באַזאַר-קאָמיטעט

נישט יודיש, נישט גוי'איש נאר גלאט עמי-הארצים.

אין ראדאָם איז דאָ אַ שיינע אינסטי-טובע מיט'ן נאמען בית-יתומים ומושב זקנים, וואו פערזאָנלעכע און הונדערטקע יתומים בעקומען א דאך איבער'ן קאפ און עסען צו די זעלע. און גייסטיגע שפייז בעקומען די יתומים אין פאך-שעכנע שולען, מיט אלע בעלי הברית'שע קינדער צוגלייך. יעצט איז געוועזן א פראגע וועגן יודישע למודים, מיט וואס דאָס אָיסלערנען די קינדער אַיסזעל יודיש שרייבען, כאָטש דאָס זענען ס'זע-גען דאך געוועזען קינדער און דוקא גרויסע העלכע האָבען נישט געקענט קיין אלף בית, האָט די פערזאָנלעכע צוגענומען א ראדאמער מלמד אויף 3 שעה, און דער מלמד לערנט מיט די קינדער דאווענען, שרייבען יודיש, טייל קינדער לערנען זיך בעסער, טייל ער-בער, ווי ס'פירט זיך ביי קינדער.

פון צייט צו צייט האָט ער איינגע-אָרענט קינדער-אַרשטעלונגען דערינו-אויף חנוכה, חנה מיט די ויבען זיין, אויף פורים, אחשכרוש, כדי די קינדער, וועלכע קענען נישט רעדען קיין יודיש זאָלען זיך געכער אָיסלערנען יודיש רעדען. יעדען יום טוב, יעדען יומא דפגרא, מלעגט ער געבען די קינדער צו פערשטעהן דעם אינהאלט פון דעם יום-טוב, אזוי ווי ס'פירט זיך אין די יודישע חורים.

יחיאל גוטערמאן.

פנחס צווייפוס נ. ע.

8 יאָהר זענען שוין אחצן נאָכן טויט פון פנחס צווייפוס און נאָך ביז היינט לעבט זיין זכרון ביי די אלע, האָט-פאן איהם געהאָטער געקענט. ער איז געווען פון די שטילסטע און צעשיידענ-סטע. נאָך זיין פאַפּעסיאָנעלע צעשע-סינגע האָט ער יעדער שרייער מינוט אויסגענוצט פאַר'ן ספר, פאַר'ן בוך, גע-מינערדיג דאָרט זיין גייסט'יגע רוח און אינאָלירענדיג זיך פון דער העכערדיגקייט אַרויס. ער האָט א סך איבערגעזעצט פון אנדערע שפראכען. א טייל פון זיינע שריפטען האָט ער פון צייט צו צייט געדריקט אין אונזער צייטונג.

איבערמאָרגען זונטאָג אין די 8-טע יאָהר-צייט פון פנחס צווייפוס, הענען וואָס מיר דערמאָנען.

פאדערט איבעראל **מעמרפאר** נאר די בעסטע ליכט

אפענער בריעף צום ראדאמער 15 = ער האמיטעט

און צו די אינסטיטוציעס פון מיינע ראדאמער לאנדסלייט.

קיינאמערקא העל איך מיט אלע כחות ארבייטען צו ברענגען די אומאפרידענע פראקציעס פון היגען רעליגע צו א פול-שטענדיגער סעראייניגונג. אין א נעחיסע מאס אין עס מיר געלונגען. אבער נישט אין אלגעמיין. די אורזאך איז די קאסע. פריינד רעדאקטאר הערץ, איך האב אייך קענען געלערענט וועגן דיין רא-דאם אלס אנהערענעמאסען מענטש און דעריבער האף איך, אז איהר וועט מיין אפענעם בריעף דריקען אין איינער ו. צייטונג, ראדאמער-קעלצער לעבען. מיט גרוס און דרך-ארץ, איינער אלע-מענס פריינד

חיליאם האמערשטיין

א נעמער דעם ה' האמערשטיין קומט אין נעכסטען גומען פון אונזער צייטונג. רעד.

ווערטהע פריינד, אמת. איהר זענט טאקע נישט קיין יונגלעך. אבער די וואס שיקען דאס געלד זענען אויך נישט קיין קינדער אין פערשטעהען וויפיל יעדע אינסטיטוציע זאל קריגען. מיט בלוט און שווייס טוהט מען געלד שאפען און עס איז נישט עסיש פון אייך, ווען מיר ערלויבן אייך נישט צו ווין די חירקליכע בעלי-צתים אבער דעם געלד, סטראשעט איר, אז איהר וועט אויסהערען צו פונקציא-נירען. עס איז אונזער פליכט דאס און ביי אייך דארט, צו ווין סעראייניגט מיט אייך גענעהר: און דאס איז, אז איהר זאלט דארט שאפען געלד און פילען אין איינער נאמען, אזוי גוט ווי מיר זיין אונזער נאמען פריינד רעדאקטאר, איך טראג אויך זיך א חוב, וואס איך האב אייך צוגע-זאגט אין ראדאם, אז קומענדיג צוריק

כע זענען גענוג פון 15-ער קאמיטעט איבערהויפט גענוג דער רעליגע-קאסע. זיי הייזען אן, אז האט אנהערענעט די קאסע ארבייט דער דושהיגס אויסגע-צייכענט אויף דעם געבייטע.

חשוב'ע פריינד פון 15-ער קאמיטעט איהר זענט אלע וועלכע מענטשען און גוטע כלל-טוערס, איהר לעבט אבער מיט דעם שם-המאורש, ווען מען שיקט אייך דעלעגאט, זענט איהר גאנץ סעהיג עס צו פערזענדען פאר וויכטיגע צווע-קען אהן אנהייבונגען פון אמעריקא. און ווען מיר הייזען אייך אן געוויסע זאכען צו העלפע מיר זענען דאך לכל הפחות גערעכטיגט געמינט איהר זיך בעלייגט און איר זאגט, אז איהר האט נישט דאן קיין רעכט צו עקזיסטירען, מה רעש?

ליבע פריינד, איהר חילט נישט זיין קיין שיק-יונגלעך, הי איהר האט אייך אויסגעדרוקט אין ראדאמער-קעלצער לעבען. איך חיל אייך אבער זאגען, אז עס גיט נישט קיין גרעסערער כבוד פון צו ווין שיק-יונגלעך פאר רעליגע-צוועקען. עס איז א הייליגע ארבייט.

צו פערטיילען געלד איז ווער ליכט, אבער צו שאפען געלד איז גארנישט אזוי ליכט. איין גוט הייסט ווי שווער אונז קומט אויס צו ארבייטען פון שאפן געלד ביי די היינטיגע אומנייגטע אומשטענדען אין אמעריקא. דא איז אמע-ריקא גיבען מענטשען אוועק יעדע פרייע מי-גוט איז טאג. מאנכע אקטיווע טוהער פער-נאכלעסיגען זאגן ווערע פאמיליעס, דע-רעסען נישט, דערשלאפען נישט און לוי-פען צו רעליגע-לייטענען. פריינד משה ראדאמער וועט זיכער בעשטענען מיינע ווערטער.

איך בין לעצטענס געווען אין ראדאם. 30 יאהר האב איך דערצו געשטעלט. פונקט אזוי ווי ביי מיר איז אויך די שטרעבונג ביי אלע ראדאמער אין אמע-ריקא. עס חילט זיך ווי ווען די שטיי-נער אויף וועלכע זיי האבען געמערעט, די הייזער וואו זיי זענען געבוירען און ערוויגען געווארען און צו טרעהן זיך מיט אלע ליבסטע, וועלכע זיי האבען געלאזט. און געבענשט זענען די, האט האבען דאס גליק צו געפונען אלע די, נאך וועלכע זיי האבען געבענקט און געטראפען זיי לעבעדיגע.

איך האב ליידער געפונען מצבות פון מיינע טייערע און ליבסטע, דאס מיינט מיינע עלטערען. און דאך האב איך געוואלט ווען ראדאם, אדער ווי אנדער-רע רוסען אונזער שטאדט רע-דעם. יא, אפילו רע-דעם איז מיר געווען ליב צו ווען און איך בין אין מין היים צוהרי-דען געווען.

איך חיל בעסטענען, אז ווענדיג זיין ראדאם בין איך אפיציעל קיין דעלעגאט נישט געווען (היינט בין איך עס יא). איך בין גאר אונזער די אוממוטענדען דארט אפיציעל צוגעצויגען געווארען אלס דעלעגאט אויפ'ן סמך פון דער אג-הייזונג פון סעראייניגטען ראדאמער רעליגע אין ניו-יאק. רי ראדאמער כלל-טוער האבען מיר פריזאט, ווי אויך ביי עמענטליכע סעראמלונגען ערקלערט, אז איך בין אקסיה אין ראדאם און האבען דאס בעגריסט.

פריינד הערץ, אייך איז גוט בעקאנט מיינ ארבייט לטובת דעם מושב וקנים און איך בין באמת שטאלץ, האט איך האב אין א גרויסע פאס צוגעהערטען צו דער סערגעסערונג פון דער אויבענ-דערמאנטער אינסטיטוציע. עס האבען דערינאך אלע מודה געווען, אז איז נישט דעלעגאט, אז די וקנים זאלען זייערע לעבצע יאהרען פון לעבען זיך העלערען אין גורעם. אין נאמען פון דעם ראדאמער רעליגע האב איך אויך געווען, אז יתומים, אדער לעבעדיגע יתומים זאלען אויך געפונען א היים אין בית-יתומים און נישט דארטען ארום-בלאנקען אין גאס, ווי בלאנדעווענער שטעלען.

איהר ברויכט געלד אויף דעם ריכ-טיג איהר אין ראדאם מוזט אייך אויך אנטהערענען אזוי גוט, הי מיר דא אין אמעריקא, אז געלד זאל געשאפען ווערען. ביי אונז אלע ראדאמער אין ניו-יאק איז געווענער טייער דאס יודישע שטי-נאל. מיר זאגען דעם ה' דען און אלע די, וועלכע האבען דאס יודישע שטייטל צוריק אויסגעלעבט. דאס איז א גרויסע זאך, הייל דאס גיט די בעגליכקייטען אריבע קראנקע זאלן גע-רעכעט ווערען.

איך דריק אויס א דאנק די סוהערנים פון קימפעטערען - סעראייין, הי אויך דעם לינת-הצדק, ביידע זענען גויסיג ביי אייך אין שטאדט. דאס זעלבע פיהלען מיר פארן חכונט - אורחים און תלמוד-תורה, אבער פארוואס לערענט מען נישט אין רער תלית די נייע יודישע ליטעראטור, פארוואס הערט מען דארט נישט די נעמען פון א. י. ל. פריד, מאנדעלע, שלום פילכס א, אגוד יא, איך האב געהערט דעמאנען אין רא-דאם פריינד אבער גאר די פריד - גאס. נישט פריינד פון זיינע אומשטערליכע שאגונגען.

איינער אלע אינסטיטוציעס זענען געווען און שעה און דאס איז געווען מיינ מיינ בעריכט צום סעראייניגטען ראדאמער רעליגע.

קומענדיג צוריק קיין אמעריקא האב איך געטראגן דריי רעליגע-קערפערשאפ-טען אפגעטייען אין פראקציעס, וועל-

א גאלדען זיגערל

אז בעשולדיגט דער פערט

אין ווערזשפיצק'ס רעסטאראן

דירעקטאר "וועטשור ווארשאווסקי"

נישט ווער אנדערש ווי... דער דירעקטאר פון דער צייטונג, וועטשור ווארשאווסקי יאן סאמער.

הגם אין 6 וואכען ארום האט זיין רוימען די ציפערען פון לאקאל, דער פארטיער וואזניצקי געטונען געבען א צירקא דאס פערזענלעכע ווינערל, העל-כעס ער האט דארט געברענגט אויף די פאליציי - איז דאך דער דירעקטאר סאמער צוגעצויגען געווארען צו געריכט-ליכט סעראנטווארליכקייט, ווערענדיג בעשולדיגט אין גנב'נען דאס גאלדענע ווינערל.

סאמער איז געשטאנען פאר'ן ראדא-מער שטאדט-געריכט. דער פראצעס, צוליב דער פערזאנלעכע פון בעשולדיגטען, האט ארויסגערופען גרויס סעראנטווארליכקייט אין אונזער שטאדט, אזוי אז דער געריכט-זאהל איז געווען איבערפולט ביז'ן לעצ-טען ארט. עס זענען אויך געקומען צום פראצעס פילע ראדאמער אדוואקאטען.

סאמער האט מיט זיך געברענגט אלס פערטיידיגער דעם ענדעקישען הארש-א-ווער אדוואקאט קהיאטקאווסקי, וועלכער איז שוין בעקאנט אין ראדאם פון דעם פשיטיקער פראצעס, איז וועלכען ער האט פערטיידיגט די ענדעקעס פון פשיטיק.

צוליב דעם וואס צום פראצעס פון סאמער האט זיך נישט געשטעלט דער הויפט-דעות פון דער בעשולדיגונג, פרוי סעראפין און צוליב דעם וואס אדווא-קוואטקאווסקי האט געבעטען ארויסצו-ריפען עטלכע פערטיידיגונגס-סידעות, איז דער פראצעס אפגעלייגט געווארען אויף א צווייטען טערימין.

א. א.

ווינקיער אריינקומענדיג אין לאקאל איז אוועק זיך וואשען די האנד. דערצו האט ער אראפגענומען דאס גאלדענע ווינערל פון האנד און האט עס געבען זיך אוועקגעלעגט. ער האט אבער נאך דעם וואשען פער-נעסען עס צוריס ארויסצילענען אויף די האנד. ווען ער האט זיך דערמאנט און ארויס פון זאהל אין וואש-צימער איז דאס ווינערל שוין נישט געוועזען.

מען האט אנגעהויבען זוכען. אבער אהן רעזולטאט. ווינקיער איז אוועק אין דער פאליציי און געמאלדען וועגען דער גנבה. דערווייל האט זיך געפינען אנ'עדות און געפליך די טעלעוועזשערין ביי וועיזש-ציצקי - פרוי סעראפין, וועלכע האט שרעקערט דער פאליציי, אז זי האט גע-זעהען, אז דאס ווינערל האט גענוכען איינער פון די נעסען. ווי זי האט איהם געשילדערט האט דאס געזאלט זיין טאקע

ווערזשפיצק'ס רעסטאראן איז בעקאנט נישט בלויז אין ראדאם. גאנץ אפט קען מען אבסערווירען, ווי עס פערמאהרען דארט שטענען אין עלעגאנטע טאקסיס פון דער פערעמל. מעהרסטענטיל זענען די טאקסידאקס פון ווארשא, וועלכע ברענ-גען נעסען פון דער בעסערער געוועלשאפט, וואס כאפען זיך אריין אין רעסטאראן אויף א טרישטיק, אדער א מיטאג און מען פאהרט ווייטער.

ס'נעהער צום בעסערען טאהן, צו דער מאדערנער טוריסטיק, א שפרונג צוגעבען קיין ראדאם אויף בלויז אבזעסען א מיטאג ביי וועיזשפיצקי.

דעם 1-טען שערפיען 1937 איז צו ווערזשפיצקי פערמאהרען עטליכע טאק-סובקעס, צווישען די אנגעקומענע געסט האבען זיך אויך געפונען דער דירעקטאר פון דער בעקאנטער ענדעקישער צייטונג "וועטשור ווארשאווסקי" יאן סאמער און דער ווארשאווער סוחר סטאניסלאוו ווינקיער.

"קאנקורירענדיגע" גאטעס = דינסטען

ווי גרויס ס'איז געווען די קאנקי-רענץ פון די צייגארדנער צו האבען אויף זייערע טרויער-תפילות א האט גרעסערע פרעקווענץ, בעהייט דער פאקט, אז די ענדעקעס האבען גער-קלעבט די קלעפסידרעס פון דער קא-טוילישער אקציע מיט די קלעפסידרעס פון דער סטער. גארדאזשע.

דער דאזיגער פאקט האט ארויסגע-רופען אויסגענוג אין די קאטוילישע ספערען.

פערזענלעכע וונטצע זענען פארגע-קומען צוויי טרויער-תפילות צום אנדער-קען פון גלח ש. ס. שטיין. ציינע פון זיי איז איינגעדרענט געווארען פון דער קאטוילישער אקציע, זיין דער קירכע אויף מאריאצקע און די צווייטע דורך דער "סטראניסטחא גארדאזשע" אין דער בערנארדיגער קירכע.

ביידע נאכעס דינסטען זענען בע-שטימט געווען אויף איינע און די זעל-בע שעה: האלב איינס ג. מ.

המנים מפלה..

(א מעשה'לע
לכבוד פורים)

פון ל. מלאך

ס'קענען, ס'שטעלען זיך די הימלען, ס'האט א רעש זיך אויפגעהויבען, און עס שטעלט כביכול'ס שטימע פון זיין כסא-כבוד אויבען: זייט זיך נוקם אן דעם, וועלכער וויל מיין יום-טוב פערשטערן. אויף זיין זעלבסט נעמאכטער-תליה זאל ער אויפגעהאנגען ווערן.

V
העל געהען איז נאך אין חור, האו דער המן איז געזעסען, און א זכור חיים געטרינקען און זיין אהער-שפייז געגעסען. אין דאס הארץ וויגס קעלעס און פרעהט זיך:

ער העט זעהן מיט זיינע אויגען, הי דער ערשטער יור העט הערען אויף דער שטריק ארויף געצויגען. דאך, גיין, גיין, דאס איז אלץ וועניג, ס'איז א פלאן איהם גאלד געשעלען, דינער-דומעס ער - ברענג מיר קליידער יידישע, זיך צו פערשטעלען. בלייבט דער דינער שטעהן פערמאונ-דערס,

זאגט איהם המן מיט געלעכטער, ווען ער האט זיך געגעקלידערט שוין: כ'זה נישט אויס הי א יוד א'ניכטער?... איצטער פיהר מיך און דער תמיסה. נאך האט כ'סהודאס-איז נאך גרעסער דען דער צער, הען גאר די שחיסה ליעבט דאס עוף און ס'זעהט דאס מעסערן אין אזוי אויך - זאגט ער ווייטער:

צו דעם דינער - העל אויך קוקען, הי מען צאפעלט פאר דעם סוים זיך, און דאס הארץ מיטן וועט זיך קליקען. איצט פערשטעהסטו שוין נאך האט א, הי פערשטעלען זיך פאר א יודען, זאלען זיי מיך נישט דערקענען. און ער לאזט צו זיך צומריעדען...

VI
זיצען, זיצען פון דער תמיסה די פער'שטעלעך דריי זקנים. מלוצלינג עפענט זיך דאס סהירעל, ס'פיהרט צורין א יוד נאך איינעם. טראכטען אלע: נאך א קרבן. געהען, שלום! איהם אבגעבען, און זיי זאגען ווייטער ודוי אין דער לעצטער שעה פון לעבען.

VII
ס'טאגט. אין דרויסען קלינגען שליסלען, דורך די קראכען אינזעקטן קוקט צורין דער בלאטער מארגען. א שלוח פונ'ם קעניג שליסט דאס טויער און דער תמיסה און ער קומט אריין. געהאלטען האט ער אין דער האנד דעם פסק-דין, הענדעט ער זיך צו איין אלטען: ס'האט דער קיווער זיך געשטענען, א חיץ איינעם, קלויבט-אויס וועמען, קלויבט-אויס ווער ס'זאל אייך אויסליין, כ'זאל איהם צו דער תליה געהען, בעטען זיך די דריי זקנים: איך וויל... איך חיל... צו האט דארפן!

מיר זיך רייסען - זאגט איין אלטער - לאמיר בעסער גורל הארפען.

ציהען אלע פיער דעם גורל, סרעהרען נישט זיך הי קהאלען. עס ארויס איז ס'שחארצע קניפעל אויף דעם פיערסטען, יוד' געמאלען...

VIII
פריה דאס פאלק האט זיך פערזאמלט, זיי געפרעהט זיך, מיר - געטרויערט, הער איז ער, דער יוד, דער סרעמדער? קיינער חייסט נישט, נאר בעדויערט האבען אלע איהם. הער ווייסט דען, דאס איז המן א פערשטעלער. האט-וועט שווייגט צו... און ער גיט נישט צו דערקענען זיך. און עלטער אויף פיעל יאהרען ווערט ער עמיס אין דער רגע - נור די אויגען שיסען ביזע פיער-פונקטן. עס די שטריק איז שוין פערצויגען אויף זיין האלז. ער הערט זיך... און די קליידער געבט ער פון זיך רייסען.

און ער גיט זיך צו דערקענען: כ'זיין דאך דער און דער... געהייסען דער שלוח האט פון קיווער, אז בען זאל איהם ארויף ציהען גרייס דער תליין שטעהט, עס בויגען ס'ברעכען זיך ביי איהם די קניעהן... כ'העל א מעשה אייך דערזעהלען, קינדערלעך, פון המן נאר נישט המן-בן-המרתה איז געהען זיין נאמען. נישט געוואוינט האט ער אין שושן, נישט אין אכתר'ס צייטען. איך דערזעהל אייך פון א המן, קינדער, פון א צהייטען, וואס געהען איז ער א רשע נישט פון יענסעם קלענער און געהאט אונז מלה האט ער אויך ווי יענער...

I
ערניץ אין א גרויסע מדינה האט אכאהל געהערשט א קיווער, און געהאט האט ער א שררה, איז ער דאס געווען א ציינער און א בורר היהודים. נאר די יודען אויסצוראסען איז געלעגען אים אין ווען, און ס'איז שיער אים געראסען אויסגעטראכט זיך א מסייה אויף דריי יודען - אין דער תפיסה איינגעשפארט זיי, און גע'משפט, אז זיי ווענען חייב מיתה.

II
ס'איז געהען די נאכט פון פורים, אויסגעצירט געווען מיט שטערען איז דער הימל, ווען די יודן געהען די מנילה הערען. ליכטיג איז אין בית-המדרש. דאך האט איז די מרה-שחורה און האט ליעבט די מנילה אזוי טרויערע דער בעל-קוראן מלוצלינג איז דער רב דער אלטער שטעהן געבליבען אויף דער בימה נאכ'ן ליינען, הויפט אן דערען מיט א ציסערינער שטימע: ס'איז דאך פורים, ליעבע ברודער און א מצוה איז צו טאנצען,

היינט, רבותי דארפט איהר אבער פרעהליך נישט צו זיין אינגאנצען: ס'לעבט נאך אלץ ביי אונז דער המן, אלע חיל ער אונז אומברענגען: אוי, דריי יודען - זאגט ער ביטער - העט ער מארגען סריה אויסגעהנגען...

III
אין די עולמות עליונים איז געווען א רעש, א סימפל און עס שטויגען די מלאכים. ס'טרעפט זיך ס'ערשטעס מאל אין הימלעל צוא סעשה, דאס גן-עדן צימערט אונז, ווי בעת א שטורעם. האט אין דארטען - הערט א מעשה: ווען עס קומט די נאכט פון פורים ווערט א יום-טוב אין גן-עדן, טושען גאלדענע, מיט חיינען, פירות, און מיט שור, לויטן איז געגרייט דאס, און עס שיינען די געוויכטער די צדיקים'ס, וועלכע זיצען ביי די טישען דא מיט מרדכי הצדיק. און אין דורת נשים, צהייטען די צדיניות, די פרומע, ליעבע אמחות, און שחעסער, אויך א טראגן פון גאלד און פירפור ויצט און שיינט די מלכה אכאה, יום-טוב איז די נאכט פון פורים אין גן-עדן אלע יאהרען. נאך האט איז די שמחה מלוצלינג עפענט היינט פערשטערט געהארגען

IV
יענע נאכט איז דאס געהענען, יענע חייסע נאכט פון פורים, הען די דריי זקנים זיצען אין דער תפיסה מיט יסורים, אין דערזעלבער נאכט געשעהן איז, אויסגעשטעלט די טישען ווענען אין גן-עדן, ליכט און גרויסע גאלדענע מנורות ברענען. אלע ווארטען שוין... און מלוצלינג האט א שרעק ארומגענומען: מרדכי און אסתר חילען צו דער סעודה היינט נישט קומען. האט געדייט עסן מ'שיקט שלוחים, זיך דערמיסען, האט די סיבה,

און זיי קומען צוריק, דערזעהלען: הי אבליים טרויערין; טריבע זיצען ביידע, און זיי קאנען פרעהליך זיי זיין און סערברענגען, אז עס לעבט נאך אלץ א המן, האט העט יודען דריי אויסגעהנגען...

X
און הי נאר ער איז געהאנגען, הויבען קלינגען אן די גלאקען, ווערט דעם קיווער'ס שר פערשוינדען. און דאס פאלק האט זיך דערשטאקען דעם געהאנגענעם דערקענט ספן... איז א רעש געהארגען חירער: ציט א גס דאס... צי, תלילה, גאר א צרה... דאס גערודער איז צום קעניג אונז דערזאנגען, נאר געהייסען האט דער קיווער, יודען זאלען זיך נישט שרעקען, און געברענגט האט א בעהיוו ער, אז אונשולדיג ווענען יודען: ס'איז געפאלען איהם א דרימפל, האט א מלאך זיך געהויבען און געזאגט איהם: אז פון הימלעל איז געשיקט געהארגען זאגען, אז עס העט אַווינס זיך סרעפען.

XI
און א שמחה איז געווארען אין דער שטאט, אונז הימלעל עפען, אז א מלאך איז געוועזען דער שלוח פונ'ם קיווער, - ווייסט דער רב - האט האט געהאנגען המנען - א, א דערליינער פון דער הויך, און דאנקט דעם בורא, און עס הערט דער עולם פרעהליך, ביי די דריי זקנים מאכט מען דאן א סעודה כיר המלך, און דער רב דערזעהלט דאס נס אלץ ביז אין סאג אריין אין העלען, און נעמאכט האט ער א מנהיג: פורים זאל בען זיך פערשטעלען אלס א זכר, הי דער המן האט פערשטעלט זיך... און פערבליבען זאל דער מנהג, אין א מנילה זאל מען אויך דאס נס פערשרייבען.

אויף פורים קיין מאדאגאסקאר...

א נישט געלונגענער פרוב פון עמיגראציע.
א ראדאמער הומאריסקע פון אביחיל.

לעא פונקעלשטיין, און יענער האט זיי געזעכטערט: אויב דער רב קעסטענבערג מיט'ן רב טייטלעבוים געהען, דאך'ן מען אויך נעהן. דער עיקר דאך'ן מען פיל-געווען, אז די יודישע שפאך זאל נישט צעטרענעלט הערען... גאנץ בעזינדערט האט מסכים געהען צו בעס'לינגען זיך אין דער עמיגרע-ציע דער, בונד, הונט מ'האט ב'ראר-פען זיי איבערצייגען, אז שטיינאחיסט מיט יודעל פרידמאן - די סאציאליס-טען פון 96 פרוב וועלען זיך נישט מסמא' זיין מיט די בלוי-חייסע און שווארצע - אויפ'ן חעג קיין מאדאגאסקאר.

אלע איבעריגע חברות, קבצנים אין זיבען פאלעס' אלע ארגאניזאציעס און דער קינעסארען - פערמאין' האבען, בפה-מלא' צוגעקלאפט צו דער עמיג-ראציע קיין מאדאגאסקאר. אז חיקעל, קראפסירדעס' האט גע-זעהן, הי זיין פלאן הערט ביסלעכעוויי רעאליזירט איז ער צוגעטרעטען צו דער צרבייט.

אויף א ספעציעלע ויצונג מיט די פארשטעהער פון גאנצען ראדאמער יו-דענכום האט מען אויסגעארבייט א

קיין מאדאגאסקאר, כל-ומן דער חזנים קאנקירס, וועט נישט זיין פערענדיגט. די האנדלערקער אויף דרוינסקי ווע-נען אפילו געהען איינשטימיג אויף דער פורים'דיגער עמיגרעציע קיין מאדאגאס-קאר, בתנאי, אז נתן בליכער מיט שניידער'ן זאלען מארשידען צווישען המון און נישט אין שפיץ פון דער האנדלערקער-מאכט.

אויך דער פרעזעס פון שניידער-צען משה רובינשטיין איז גאלד איינגע-גאנגען אויפ'ן פארשלאגן מיט'ן בעדינג, אז כ'השע די יתומה' זאל רייסען אויף א הישטשינגעווע פערד.

מיט גרויס צרות איז אויסגעקומען אריינצוציהען די קארטען-שפילער פון אינסעליגענסען - קלויב, זיי האבען געלארמט און געהילדעוועט: פשעציעו מאמי פאקערע סקאנטישעס... דא ווענען צוגעשטאנען די מירלעך פון "וויזא" און מיט דער הויף פון דער דאקטארא-ווא לעחין איז די מאדאגאסקאר-עמיג-ראציע געלענען געהארגען.

דער, השומר הצעיר' פון זשעראמס-קי 14 האט זיך אויך נישט געקענט אן עצה געבען מיט דעם ענין מאדאגאסקאר. זיי האבען דעפעיטירט קיין ווארשא צו

דער ערשטער, וואס האט געהארגען די לאזונג: אויף פורים קיין מאדאגאסקאר' איז געווען חיקעל דער ראדאמער, קראפסירדעס', האט האט אן אייגענע, קראפסירדענסען - קארטע' מיט א פאטאגראפיע, פון דער גרויסער סעגליכער צייטונג, רעזודערהאנדל. ציין איז א גרויסער חשוב ביי אונז ציין דער שטאט.

האכען-לאנג איז חיקעל ארומגעגאנגען אין די חברות און איינגעלענט וועלעסען: יודען ס'ברענט א פיער, לא-מיר ראטעווען האט ס'לאזט זיך און היידא קיין מאדאגאסקאר.

ס'איז אים גענוג שווער און ביטער גאנצקומען דאס שטיקעל ארבייט. יע-דער חברה האט נישט געוואוסט הי זיך צו ריכטען, עס איז זיי א שאר געהען צו פערלאזען צוא גילדענע שטאדט הי ראדאם אויף אייביג. דער פרעזעס פון דער קהלה - און די אפאזיציע האבען פראטעסטירט: צא סא זא אַנשיקעניש' מ'דאך, וואָבענדוועט' די גמיגע און דא גאדיר א מאדאגאסקאר, גא מאַיאן גלאבט...

די גבאים פון שוהל האבען געקלאפט אין בלעמען: גיין! מיר ס'הערען נישט

א יוד. טראגעדיע פון נאצי-דייטשלאנד

פון ה. לאנג

סוד אין איהרע געדאנקען, זי איז א מיטגליד אין פרייהייטס-לעגיאן, זי וועט שפאניען קיין שפאניען.
אנשטאט פאלעסטינע - שפאניע, עס איז איהר אויסגעקומען, אז ערשט דער- מיט וועט זי באפרייט איהר געפאנגע- נעם פאטער און געשאנענער שוועסטער. די גרופע פרידעס, האט געהאט מי- טעל-יאהרינע מענטשן און יונגעלייט פון א גאנצער ווייזע פאלקער: ענגלענדער, פראנצויזן, רוסען, אירלענדער, עסטריי- כער, טשעכאסלאוואקער, אמעריקאנער, רומענער, און יודישע קינדער זענען גע- ווען פון מעהר ווי איין לאנד און יע- דער פון זיי טיט אן אנדער גלות היי- טער ווי: דער האט צו יורען און רומע- נער, און די פערניכטונג פון יודען אין היטלער-לאגער. פרידעס האט איהרע קרו- בים אין פאריז נישט געזאגט, וואס זי פלאנט צו טהון, און אינערליכע קראפט האט זי געשטויסן צו זיין דארטען, וואו מ'קען נעהמען נאכא אן די פייניגער פון אלע יודן, אבער פארן אפשייד פון איהרע קרובים האט זי זי איבערגעלא- זען א פרידעס, אז זי שפאניען קיין שפאני- יען און פארוואס זי טהוט עס, און א פרידעס, שוין א קינדערען און מיט פער- שטעלטע חשודים, הגם נישט וועהניגער- סלאמענדיג, האט זי אויך אפגעשיקט צו דער מוטער.

מיידלעך, האבען זיי שטילערהייט אין די אויגען זיך פארגאמלט אין די הינטער-צייטן פון קלובן און קאפען אין אלטע פאריזער שטיבער אויף די גאנצע פאריזער גאסען, פרידעס איז אויך געקומען אהין.
זי האט דארטען געהערט דייד, וועל- כע זי האט ביי איהר נישט געהערט, אירער געהערט און נישט באגריפען און איהר האט זי זיך באגריפען.
נאך די רעדעס האט מען אויף דער פארגאמלונג אויסגענומען נעמען פון די וועלכע זענען געווען גרייס זיך צונוש- ליסען אן אזא פרייהייטס לעגיאן. כמעט אלע האבען געזעען זייערע נעמען, אל יונגעלייט, אי מיידלעך, די יונגעלייט וועלען זיין סאלדאטן אויף שפאנישע שלאכט-פאלדער; זיי וועלען קריגען ביק- סען, אויך אנדערע געוועזענע, ווען זיי וועלען שוין זיין אין שפאניע; און די מיידלעך - אויך זיי קענען זיך אויס- לערען, וואס צו טאן מיט א ביקס און אויב נישט, וועלען זיי זיין בארומט- ציגע שוועסטער, פלעגערען פאר די פארגאמלעטע פרייהייטס - סאלדאטען. פרידעס איז געווען א צעצינדענע, זי איז געגאנגען פון דער פארגאמלונג אהיים צו איהרע קרובים מיט א גליהענדען

לאנד געגען א צווייטן טייל לאנד; צו- שפאניע די אנצונער פון דער שרפה זע- נען געשיקטע חילות פון נאצי - דייטש- לאנד. דער דעס האט פערבאט די מוחות און די הערצער פון מענטשן אין אלע לענדער.
אין פאריז, וואו עס איז געווארען דער צענטער פון אלע געזאגטע פון איראפע, פון אלע געפלאגטע פון מיר- נישט מלכות, פון אלע אנטווענע קר- בנות פון ביזנעס ראסען שטאט, פון אלע געלעסענע, אנטלעגענע פון בארוארישע קענעכטעס, פון בלוטיגע געפונענענע, פון חלילה, פונם מלאך - המות'דיגען מסעדר, טונס מערדערשען דעוואלדער אין די הינט פון באנדעס, וואס גיבען זיך אן אלס די און יענע פאליטיקער - אין די פאריזער קאפען און אירמע ארטיסטשע בודעס-שטיבלעך, וואו די אלע ציוואמענגעלעכענע באגעגענען זיך, קוקען זיך אן און פארשטעהן זיך, הא- בען זיך גענומען הערען קולות:
- מיר וועלען צונושטעלען א פריי- הייטס-ארמיי געגען די מוים ברענגענער היטלער און מוסאליני-חילות אויף דער שפאנישער ערד.
עס זענען געווארען גרופעס פון יונ- געלייט פאר דעם; יונגעלייט און יונגע

די יונגע טאכטער דעם רבי'ס, פרידא, איז געווען אויפ'ן וועג קיין פאלעסטינא. פאר איהר אפרייזע מיט אנדערע קי- נות פון דייטשלאנד קיין פאלעסטינא, ביים אפשייד מיט דער מוטער אין יענעם פרייטאג פארנאכט, ווען דער פאטער איז גענומען געווארען פון דער געהיט-פא- ליטי, איז געווארען א פערשטענדיגונג צווישען דער פערליטענער מוטער און דער יונגער טאכטער, אז נאך איהר ארויספאה- רען פון דייטשלאנד, זאל זי זיך פערביי- דען מיט זייערע קרובים אין פאריז, און טאקי ווארטען ביי זיי צו הערען וואס עס קומט פאר מיט פאטער און מוטער און דער שוועסטער עלע, געבליבענע אין היטלער-לאנד.
דאס איז אויך געווען דעם פאטער'ס עצות צו דער יונגער פרידא' ביים געזע- נען זיך מיט איהר פאר זיין איבערגעבען זיך צו דער געהיט פאליטי.
די פאריזער קרובים האבען געזענענט פרידא' און האבען אפגעשטעלט איהר רייווע קיין פאלעסטינע אויף א קורצער צייט היינט-מארגען וועט מען מסתמא הערען, צי פון דער מוטער אליין, צי שוין אויך פון דעם פאטער, און דאן וועט זי פרידא, פארטועצען איהר רייווע.
גלייך דער ערשטער גרוס איז געווען נישט קיין גוטער, געווען אויסגעפילט מיט טרויער, ווי די אין דער היים איז געווען פרויעריג, הגם קיין איינצעלייטען האט די מוטער נישט געקענט אנגעבען אין איהר פרידעס צו די פאריזער קרובים, א בריף מיט איינצעלייטען וואלט נישט אפגעלאנגען די צענוור איז צישרייט איבער אלע פאטשטען, בריף ווערען גע- עפענט. ס'איז געווען גענוג פאר פרידא'ס מוטער צו זאגען אין ערשטען בריף, אז מיט עלאן האט אויך פאסירט אן אומגליק, דער "אייך" האט שוין דערקלערט א סך: ס'האט געהייסען, אז עלא איז ארעסטירט געווארען אזוי ווי דער פאטער, און אז פרידא זאל דערווייל בלייבען אין פאריז. נאכדעם האבען אנגעהויבען קומען נאך בריף, און אלץ בלויז פון דער מוטער, וואס עס האט געמיינט, אז דער פאטער איז עלא זענען נאך אלץ אין געפא- געשאפט.
פון ציוואמענגענע ווערטער און שורות האבען די פאריזער קרובים געגריפען און די יונגע פרידא האט געגריפען, אז אויף דער היים איז אויף א גרויל, א קללה, א גור.
פרידא האט געפיערט צו הערען פון דער היים וואס מעהר, צו הערען פון גאנץ דייטשלאנד וואס מעהר, זי איז נישט געשלאפען קיין בעכס, און אומרוה איז אריבער צו די קרובים.
די קרובים זענען אויך געווען פון דייטשלאנד, זיי זענען געווען פון די ער- שטע פליכטלינגע אין פאריז. דער הויפט פון די קרובים איז א ברודער פון פרידא'ס מוטער, ער איז א רייכער מענטש, ער האט אין דייטשלאנד געפיהרט געשעפטען, וואס האבען איהם געהאלטען נאענט מיט רעגירונגס-לייט פון דער רעפובליק, וואלט ער פון דייטשלאנד נישט אוועק גלייך ווי דער שטורעם פון דער נאצי-איבער- קעהרעניש איז אנגעקומען, וואלט ער פערלירען זיין גאנצען סערמגען און אפשר אויך זיין לעבען, ער וואלט זיכער פערנומען געווארען אין א קאנצענטרא- ציע לאגער. איצט פיהרט ער געשעפטען אין פאריז, און די פאמיליע זינגע הויפט שוין אן ווערען פראנצויזיש-דייטש א-נ- שטאט ווי זי איז פריהער געווען דייטש- יודיש, אבער זי האלט אן פערבינדונגען, די פאמיליע, מיט א גרויסען טייל פון דעם קרייז משפחות פון דייטשע יודען, וואס קומט כסדר אין פאריז.
איבער דער וועלט האט זיך צוטרעגט א נייער רעס, א שטורמישער בשורה: שפאניען איז אין פלאמען פון בירגער- קייג; רעוואלט ברענט פון איין טייל

ארבייטער וועלכער האט געשאסען צו דעם יידישען פאבריקאנט פעראורטיילט אויף 5 יאהר תפיסה.

דערס א הארבע שטראף. אזוי, סאלצע פון ווארשא האט אין זיין רעדע נאכ'ן דערווייזען די שלר, געפעטען צו אנערקענען פאר הארצלי- טשען פאר די מארגאלישע לייט א סיס- באלישען גילדען אלס ענטשענדיגונג. דאס געריכט האט פערמישט מיקא- לאי סטעלמאשינסקי אויף 5 יאר תפיסה.

שינסקי פערלירענדיג די ארבייט האט זיך נישט געפונען אין נויט, הייל: ער האט געהאט ביי זיך 73 גילדען, האט געקענט בעקומען פון דער פאבריק א צייגניש אויף בעקומען זאשילעך, ווי אויך האט ער אלס גיסער געקענט בעקומען ארבייט אין אנדערע גוס-פאבריקען אין ראדאם.
סעלמאשינסקי פערמיידעט זיך זעלבסט און האט נישט קיין געוואלטען די ערקלערונגען פון די עזות האבען געוויזען די שולד פון אנגעקלאנטען. דער עזות האנדעלסמאן, בוכאלטער פון דער פאבריק, האט ערקלערט, אז אין דעם זעלבסט טאג פון אנפאל האט ער געטראפען הארבען סעלמאשינסקי פאר דער פאבריק, ער האט געגלויבט אז סעלמאשינסקי ווארט אויף איהם, ווייל ער וויל איהם בעטען צו אינטער- הענירען ביי האראוויטשען זענען ארבייט. אלס בעשולדיגער איז ארויסגעטרעטען דער נייצער חיצע פראקטאר אין ראדאם ה' גערעדאחטש, וועלכער האט געפא-

חי מיר האבען שוין אין לעצטען נומער פון אונזער צייטונג געשריבען איז דעם פערנאנגענעם פרייטאג פארגע- קומען דער פראצעס פון ארבייטער-מיי- קאלאי סעלמאשינסקי, וועלכער האט אויף די פיעראצקי גאס געשאסען צו דעם אידישען פאבריקאנט מענדיל הא- ראוויטש, די סיבה פון אנפאל אין גע- העזען דאס, האט סעלמאשינסקי אין געווארען אפגעזאגט פון דער ארבייט. דער בעשולדיקטער סעלמאשינס- קי וועלכער איז אלס 59 יאהר איז זיך פאר דעם געריכט געצולייך מודה, ער ערקלערט, אז ער האט צו האראווי- טשען געשאסען, וועלכענדיג נעמען נאכא פאר דעם אפגאנען איהם פון דער ארבייט.
דעם רעוואלדער האט ער געקויפט ביי א געוויסען פראנצויז, זייענדיג נאך אין זאגלעכקייט.
בעת דעם פעהער פון די עזות איז אויסגעוויזען געווארען, אז סעלמא-

אם אשכחך ירושלים תשכח ימתי...
מתנה לבד-מצוה
אוצר שירי-ציון
מאת משרדי ישראל מימי הבינים עד דורות, בצורה תיזמרה ותמונות המפורסות.
אנתולוגיה מלאה (חדשה)
גאלט ורגייה זו נכנסו הרבה שירים שאינם נמצאים בשום קובץ של שירי-ציון.
2 ספרים יותר מ-500 עמ'
תבנית אלבום, נרפס בהרור רב, מחירם של שני הספרים, מכורים יחד בכריכת-בד מיוחדת.
5 זהובים.
Księg. „MERKAZ”, W-wa I, Długa 59. P. K. O. 16.659

שפיכת דמים און גילוי עריות

א בראדער בעל-הבית האט געטוהן א שידוך מיט זיין מיידעל און אויסגעקלי- בען פאר איהר א גוטען ישיבה-בחור, וועלכען ער האט צוגעזאגט א גאר שעה- נעם נדן, מתנות און די מלבושים כבוד פאר דער כלה.
א צייט שפעטער, האט דער בעל- הבית געפאדערט פון חתן, אז ער זאל חתונה האבען מיט זיין טאכטער און ווען דער בחור האט געפאדערט נדן, מתנות און די מלבושי כבוד פאר דער כלה, האט זיך ארויסגעשטעלט, אז ער האט נישט קיין נדן צו נעבען, ער האט נישט אויף קיין חתונה-הוצאות און די כלה האט נישט מעהר ווי איין העמר, איז געקומען צו א דין תורה.
דער רב האט געטענה'ט צום חתן: יונגערהאט, דו הייסט דאך, אז אפ- לאזען א שידוך איז מען מביש די כלה און מען איז עובר אויף שפיכות דמים, דערויף זאגט דער בחור:
- רבני און, נילוי עריות (ער גיט זי מיר אין איין העמר) איז איין רב-כס-

עונג = שבת.

זיי זאלען נישט פילען דעם ריח רע פון די גהינם-זינד און גהינם-שטראף.
די גן עדן-לייט חירער טענה'ען:
- האט געהט עס אונז און עס איז איינגעשלאפען אייער וואנד, איז עס איי- עד זאך און איהר מוט די וואנד אליין אויסבויען.
חי אזוי, דובנער מניד, וואלט איהר די דין תורה גע'פאכק'ט?
דער דובנער מניד האט א שמיכעל געטוהן און געזאגט:
- אין תוך גענומען און על פי יושר און אמת, זענען די גן עדן-לייט גערעכט, אבער ביי אזא חברה אדוואקאטען, וואס געפינען זיך אין גיהנום מיט זייערע פער- רעהעכצער פון די פארגאנגענע און אויסהעוועכצער, איז לייכט געמאלט, אז די גן עדן-לייט זאלען דעם פראצעס פערלירען.

א יורדישע פראגע.
צום דובנער מניד איז געקומען א- אדוואקאט, אג'אמיקורס צו א דין תורה.
- דובנער מניד! - האט דער אד- וואקאט געזאגט - איך וועל הערען אייער משפט אין א מאדנע סכסוך.
די מעשה איז אזא:
אין גהינם איז איינגעשלאפען א וואנד. טענה'ן די גהינם-לייט, אז די וואנד איז אויסבויען דארפן די גן-עדן לייט, כדי

BOLACH GLOWY
skosuje się p...
PISZCZOŁKA

פארוואס הערט מען נאך נישט פון קיין פסח-אקציע?

מאכען רעכטצייטיג און פלאנמעסיג, נישט אין דער לעצטער מינוט, הען עס ענטשטעהט א כאאס אין סומעל. עס איז די העכסטע צייט אנצוהויבען די פסח-אקציע.

איז א זעלבסטערשטענליכע זאך, אז די נמינע, חילפנדיג צי נישט חילפנדיג, צי וי האט יא געלד, צי וי האט נישט — העט די מצה פראגע מוזען ערלויבן. נען, ס'איז אבער געווינענען וי ואל עס

קער אויך, דאס איז אלץ גוט מיט מצות וואס איז דער וויכטיגסטער געהאנגען מיטעל אין די טעג פון פסח. מ'זאל נישט מצות דערף אין דער ער-שטער רייה ענטפערען די גמינע. דאס

מיט דער פסח-אקציע האלט עס א פנים גאנץ ווייט, א סימן, אז מען רעדט נישט דערפון. אין גמינע קומען יא סאר וועגנען א גאנצע האץ, אבער נישט מכון דעם ווי ער מ'זאל הייבן אהר איינגעדען די פסח-אקציע, נאך גאר הענען פערעס אנדערש — הענען האלפן צו דער קהלה. אין דאמאס פאלט היינט מיט דער העל-סענען אויף סאמע ערב פסח אין דאס מאכט אמער פער-געטען פון דער פסח-אקציע, אויף העל-כער עס הארען מ'וועטער נישט-בע-רעכטיגען.

ראדאמער הריסטליכער פאבריקאנט בעשולדיגט א טשענסטאכאווער יוד אין שווינדלערייען.

גאטליב פון טשענסטאכאוו אנגעקלאגט אין שווינדלעריי. מיט עסליכע טעג צוריק איז דער פראצעס פארגעקומען פאר דעם ראדא-מער טשענסטאכאווער. גאטליב האט ערקלערט, אז דעם קוואט האט ער געקויפט אין דער מלוכה פאפריק פון פראך אין פוילן. ער נישט רידענדיג די מחירה פון דער טשאציע, האט ער די גאלגען מיט קוואט גלייך איבערגעשיקט צו דעם פאבריקאנט ריי-מער. אלס בעזיינען שטעלט פאר ויין פארשטיינער אדור, סצינישטיין, א פראבאט פון דער גאנצן סאטאציע פוילן. עסליכע עדות האבען פערשטענעטעלט אז דער קוואט האט געברענגט גרויס שטארקע ריימערען.

צו אויסארבייטען די לעדערס האט זיך ארויסגעזייען, אז דער קוואט איז גע-פאלשט. עס האט זיך געפאפערט אז איי-נער פון די גאלגען איז געפלאצט און שווער אגעבריהט א ארבייטער, אויך די לעדער, וועלכע מען האט מיט דעם קוואט פויגענענדיג האבען געפלאצט און געברענגט גרויס שטארקע דעם איי-נערעם.

מיט א געזייעט צייט צוריק איז צום היינען געברען - אייגענטימער סטעפאן ריימער געקומען דער טשענסטאכאווער איר דור גאטליב און פארגעשלאגען צו פערקויפן 20 גאלגען זאלץ-ווערען (קוואט סעלני).

דער פשיטיקער פרידמאן וועט צום צווייטען מאל גע'משפט ווערען דורכ'ז אפלאציע געריכט אין לובלין.

געריכט פאראורטיילט געווארען אויף א און א העלד יאהר תשיסה. גענען דעם אורטייל האט פרידמאן אנגעשטעלט א קאמאציע. דאס העכסטע געריכט האט דעם אורטייל אנולירט און דעם פראצעס צוריק איבערגעשיקט צו דער צווייטער אינסטאנץ. פרידמאן איז פארייזען דער געפאפערט פון תשיסה, האט ער מיט אים געווען 2 יאהר.

דאס אפלאציע-געריכט אין לובלין האט דעם 4-טען אפריל היידער אמאגאל געטרייבט דעם פראצעס גענען דעם אנגעקלאגטען אין פשיטיקער אונגוהען. פרידמאן, וועלכער איז דורכן זעלבסט

ס'איז שוין היינט פורים און פון פו-ריס צו פסח איז נישט קיין ווייטער מהלך. ס'בלייבט א גאנץ קורצער מער-סין צו פארגעווינען א'ענטשענענער פסח-אקציע. האלפן ווענען וואלען און מצות מיט פארגעקומען פאר בכבוריגע שיינע יודען אויף פסח ווענען א עניו פאר זיך, מיט האט ס'טאר גיט געציע-נערס ווערען. היינט מיט'ן צווייטען דעם זיך גערייכט און דעריבער איז א חוב שוין צופארגעטען צו דער פסח-אקציע, אויב מ'ויל נישט, אז מצות זאלען געטיילט ווערען אויף שבוות, נאך אין דער ריכטיגער צייט — אויף פסח. עזרת, הערט מען, חיל זיך אונטער-געטען צו טיילען פארוואקסען, ווי, וויין, ליכט, צערעס, ציפערעס און אפער צו-

אין אלץ נעבער צוליב יודען...

(ז-רעד.) דער פערלאנג פון, דויען-דאבריי האט אלס ענטפער אגענדערוקט א'עקלערונג, אז ער קלאגט אן אין געריכט דעם פערנאכט. רעדאקטאר פון דער גאנצער ראדאמסקי, טיטאלד באראחסקי און דעם ארויסגעבער, ס. טאליטק. אויף דעם האט חידען געענטפערט די, גאנצער-ראדאמסקי, אז וי איז מוכן וואס צו שטעלן זיך צום פראצעס.

צווייטען די צוויי ראדאמער ציימונגען, דויען-דאבריי און, גאנצער-ראדאמסקי, איז אויסגעבראכען א קאנפליקט צוליב... יודען. דער דאזיגער קאנפליקט געט זיך פון א געריכט אין דער גאנצער-ראדאמסקי, האט עס זאגט זיך, אז די פערזאנלונג פון די ענדעקישע, פראצעס-פאלסקא, האט געווען צו באקומען דעם, דויען-דאבריי, אנער-קענענדיג, אז ער שטעהט אין דיענסט פון, אינטערנאציאנאלען יודענטום.

ראדאמער באהן - דירעקציע ווערט איבערגעטראגען קיין בעלם.

דירעקציע בנינים אין בעלם, ווענען שוין אהענקענענען געווארען גרויסע בוי-סיר-מעס, וועלכע האבען זיך פערפליכטעט די ארבייט אנצוהויבען אין די געהאנטע טעג. דער בודזשעט פאר די דערמאנטע ארבייטען געטרעטט בערך 6 מיליאן זל.

די ראדאמער באהן - דירעקציע ווערט איבערגעטראגען קומענדיגען פערשט קיין בעלם. דער באהן מיניסטער אולריך האט ערקלערט א גרויסע רעזיגנאציע פון לובלינער רייזען, אז די ארבייטען וואס האבען דעם ציעל צו פערענדיגען די

אויף פורים קיין מאדאגאסקאר

(ענדע פון זיט 4) פערשטע פון דער דעמאנסטראציע, און כדי די עמיגרעציע קיין מאדאגאסקאר זאל אויספאלען שטארק אימפאדאנט איז געשלאסען געווארען צו נעמען דעם עמיגרעציע-צוג א היסטארישען כאראק-טער צונעמעט צום גאנצן פורים. ס'האט אנגעפאנגען אין דער גאנצער שטאט: הייבערישע ספאריצעס, סער-קיש, סיכער, סליתים, טישטיכער, שטריימלעך, שלאפראקען, סליתים-קסנים, פארטיכער, ווידענע יוסיצעס, סטרא-זשאקע היטלעך, הייבערישע הויבלעך, פויצרישע פערלעך, שווערען, לייזענע-נע פלעכטעס, שטעק-שיין און נאך און נאך. אלס רעזולטאט פון דער עמיגרעציע איז געשטימט געווארען מאקסימיליאן לאסטעס, ער האט געהארעטעט טאג און נאכט, צונעגרייט דעם גוים מיט די קאסטימען אלץ אויפ'ן מודע-שטיינער, ווי עס פאסט פאר ראדאמער יודען. ענדליך האט מען זיך דערווארט.

דעם 13-טען אדר, איז פון גאלד אינדערפריה די הייבער-שוהל געווען געלאנגערט פון הונדערטער, טויזענטער יודען און יודענעס און קליינע קינדער. דער, פרייט - החיל' מיט'ן האכמיסטש בארייטער אין שפיץ ווענען געשטא-נען אויף די פיס און שטרענג געהיטען די ארגונג, פון שוהל ארויס האט זיך

ס'איז קלוג און חער ס'האט חן... הארט נאך איהם ווענען גענאנען די אויסגעקומענע רעדאקטארען אין שטרוי-ענע קאנפליקטען, וי העמער איבער די הויזען, פערזאנלעך מיט שטרוי, אין צווייטען שייך און געלאסטעס מל-בזשים, ווערנאליסטקער, אנכי עמר ואמר, האט געפיהרט א פויצריש פוה-רעך געשטאנט צו א ווייטער גניצער, אינוועניג איז זיך געוועזען די, מיט גא-זארי לשנת הרצ"ח, געטראגען האט זי א וידענעם חאלעס געהאנגען מיט רוי-סע בלומען. דעם קאס פער-חיקעלעס מיט א גרין פלושען טישמאך און אויפ'ן שטערען א וילבערע שילד מיט דעם אויסגעקריצטען פוסק אין דער מגילה: ככה יעשה לטיס אשר הבאומר תזק ביקרה... נאך, איהר - דער, החיל' גיחרים, צונד, פאצע, האנדווערקער, עמצי-סען און אלע איבריגע ארגאניזאציעס מיט סטראוואקע משטנע היטלעך, דער חיל'ז מאיר פונקעלשטיין האט געשלאגט א הערמאס פון קארטען. שפעטער האט זיך געצייען דער ראדאמער האנדל מיט דער באנק פון וואלאקא קאפאצ' אונטער דער אגסיה-רעזשאנס פון פלאצקעס קליינהענדלער-סום, פרוי גאטליב האט געטראגען צוויי קופערנע פאנען, איבערגעליבעטע פון באזאר פאלעסטינסקי, און האנגען חיי-נארם מיט קופאנען פון, הוצרת הארץ, פון ביידע זייטען ווענען געריטען צוויי

פוס מינעסאלי מיט'ן 18-נער רעליעף. קאמיטעט, קירשער האט געהאלטן אין זאק מיט געלד און רובינשטיין דעם צווייטען... הייטער ווענען גענאנען אלע ראדא-מער עטאט-צאהלער מיט רויטע בערד, קעלעך, איבערגעדריקטע פויצרישע פערלעך מיטן פוטער ארויף, פון אויבערן פארטיכער. די גמינע - אנגעשטעלטע מיט די עקסען אונטער די הענד האבען גע-האלטען אין מיין ווינען: - ארייזן אדיר! בלייבט פריש און געוונד. דא האט זיך געוויזען מיט חשיבות איינער אלץ א חשורוש, מיט א לאנגער גרינע בארד, אין א הייבערישען שלעס-רעך, געהילט אין א ספארישען טיך, אויפ'ן קאס א קאסעס מיט א קרוין, אין האנד א קעהר - בארשט. עס איז שווער געווען צו דערקענען, חער דאס איז. הייטער איהם איז נאכגענאנגען המן, דער באד-גוי פון אביש אדלערס מקוה, איינגעריסט מיט טאדעס! אויף דער פלייצע פערקויפן א ליטער מיט א גינדעל שטריק צו דער תליה. הייטער - ויותא, פרום איהם - אלטע טיש-זיצערס פון פשיטינסקי און די טענצערס פון, קאנטינענטאל, מכל ריכטמאן סראנס א סראנספארענס מיט דער אויבערשטייט: אצינד האט מען דערווארט ווער

וואהל = קאמיטעט פון 16 פערזאנען.

5 פון דער גמינע און 11 פון דער שטאדט.

אין נאמען-טאג פון היסטא-
רישע פערזענליכקייטען.

דער קאמיטעט פון מלוכה-שע-נאציאנא-
לע ימים טובים אין ראדאמער קאמיטעט:
מארגען שבת דעם 19 מערץ אין נא-
מען-טאג פון מארשאל פילסורסקי וועט
אין דער גארניזאן-קירכע פארקומען 10
פרי א גאנצע-דינעס. ארום 8 אדער
אין זעלבן טאג וועט מען אין רעפער-
ענטאנץ וואהל פון סיימיק אויסהערשן די
דערע פון מלוכה-פרעזידענט דורכ'ן ראדיא
נעכסטן דעם 17 אין נאמען-טאג פון
מארשאל רידו שמיגלי אויפגעקומען
א סיינרליכע אקאדעמיע אין סעאטער
ראומאטשטשי.

היינט אום 12 ווערען אנגענומען
דורך דעם גארניזאן-ראדאמער היינטיג-
גען פארן מארשאל רידו שמיגלי, פון
די פאראייניגט-דעלעגאטען, וואס געהערן
אריין אין צוואנענשטעל פון דער פ-
דעראציע פ. ז. א. א.

די בעסטע מתנה.

עס דערנעהערט זיך פורים, ווען מען
ערפילט דעם מנהג פון שלח - מנות צו
קרובים און פריינד, דאס בעסטע שלח-
מנות וועט אבער זיין דאס צושיקען דעם
צוועקמאסטיגסטן און דורכאקסטן בע-
ווייז פון פריינדליכקייט און אנדענק -
א פרעמיע - ביכעל פון פ. ק. ג. פון
דער 5-טער סעריע.

ווער קען דעם נישט די מעלות און
גרויסע שאנסען, וואס פליסען ארויס פון
דעם בעזיץ פון די דאזיגע, ביכלעך פון
גליק?

די דאזיגע מתנה איז גלייכצייטיג די
קלינסטע פערזענלעכע סיי ווען מען גיט
די מתנה די קינדער, סיי די עלטערע
שטענדיג בעקומט מען נעמען איינשטעל-
רונגען אויך שאנסען צו נעמען פרע-
מיעס צו 500, 250, 100 און 50 זל. און
די צוהונג קומט פאר יעדע דריי חרשים
איינשטענדיג דעריי צו 5 זל. א חידוש,
בעקומט מען נאך 9 און א האלב יאהר
600 זל. ד. ח. מעהר פון דער איינגע-
צהלטער סומע, ווי אויך די בענליכקייט
צו געווינען נאך א צוגאב פרעמיע פון
400 זל. פאר אויסדרייער אין דער
איינשטעלונג.

נאך דריי יאהר שפארען קען דאס
פרעמיע-ביכעל דינען אויך אלס קליינע
ליי-קאסע, וואס קומט צו הילף אין
דיינענדיג פאלען. פ. ק. א. ערטיילט
תלוואות ביז 80 פראצענט פון דעם וועלכע
ביים פארשטעלונג דאס ביכעל, דעם
ביכעל בעטלייגט זיך דעריי ווייטער
אין די ציהונגען.

זאל דעריבער פורים דינען אלס גע-
לעגנהייט צו שטענען די נאהנטע, ביכ-
לעך פון גליק.

שפיטאל - באל.

קומען אימפאזאנט און זאל זיך אויסציי-
כענען מיט פערשידענארטיגע אפראקציעס,
וואס זאלען צוציהען א וואס גרעסערע
עולם.

צמח, בנימין רייך, דור קארמאן.
אלס קאנדידאטען פון וואהל-קאמיטעט
זענען אויסגעקליבען געווארען די ה"ה
יעקב דעמענט, חיים גיימאן, קלמן
ריכטמאן, מרדכי לאנגער.
דער וואהל-קאמיטעט אין דערמאנען
צוזאמענשטעל איז דורכ'ן ה' סטארקסטע
אקצעפטירט געווארען.

שמואל צירוליק אנטלאפען ערב שמד.

א צווייטע חערסיע איז, אז מענטשן
האבען געזעהען אויפ'ן שאסע הינטער
דאדאס לויפן א יודישען יונגעמאן
מיט פארמאכטע אויגען צו דער ריכטונג
פון שירלעיווען, וואס האט געמאכט
אנ'איינדרוק פון א לונגסיקער.
הויך די חערסיעס דערציעלעס ד. ח.
אז יודען האבען גענעמען צירוליק'ן
3000 זל. ער זאל זיך פערלענען אג-
איינענע בעקעריי און פאר אט דער
פרייז האט ער געפערט ווייניג רעלי-
גענע איבערצייגונגען.

אינטערסאנטע אויסשטעלונג פון ערפינדונגען אין ראדאמ

אין פרוכטען, א דאקטאר צו מילך עס
זאל נישט לויפן און אנדערע זאכען ווי
קארקעס-נאפריקאסען.

אין דער צווייטער אפטיילונג זעהען
מיר א מכשיר וואס וואלט שטעל אויף
טויקען די שויער און פענסטער.

זעהר רייך איז אויסגעשטעלט די
אפטיילונג פון זאגאדוקעס.

אינטערעסאנט זעהען אויס די ערפינ-
דונגען פון מכשירים צו צערעווען. אג-
ערפינדונג פון קאלאנסקע וואסער פון
פערשידענע געשמאק אין שאנאר פון
זייער און נישט פליסינען שאנאר.

א רייכע אפטיילונג פון קלימען און
סעוועסען.

די הויפט-אויסשטעלונגס-קאמיקס פון אלע
זעקס דער צוויי געווענער סעס, יו-
פיטער, וועלכער קאכט א מיטאג פון

4 דעניס אין שטח פון 8 מינוט. דער
סאפ איז נאך שווער, חזק ביז 5 און
א האלבען קילאגראם. פערמאנענט עסליכע
פערזענלעכע און איז הערמעטיש פער-
מאכט בעת רעם קאכען. דער סאפ איז
א רעוועלוציע אין קאכען מיטגען.
דאס איז אנ'ערפינדונג פון אינוש-זא-
האדוקי אין שלאנסק.

ווער עס וויל זעהען די אינטערעסאנ-
טע אויסשטעלונג און נויטיג היי-
שטענע-מכשירים צווייך איילען, ווייל
נאך עסליכע סעס וועט די אויסשטעלונג
דויערען. 5

גרייט זיך צום

שבת צונאכט דעם 26 ה. ח. קומט
סאך אין סאטער, ראומאטשטשי, א
באל לסובת דעם יודישען שפיטאל.
דער ארגאניזיר-קאמיטעט מאכט אלע
פארברייטונגען, אז דער באל זאל ארויס-
פארברייטונגען.

דער גמינע זענען די ה"ה: פרעזעס
מרדכי דען, משה קלעפשיס, מאסעל
איומאן, ד"ר נאדבאלום, מייזעלס; מצר
דער שטאדט די ה"ה: משה ראסענבערג,
אב-הם פינקעלשטיין, אינוש. הענריק
צימערמאן, ד"ר הענריק לעווין, אברהם
סאפערשטיין, חיים קארמאן, ד"ר טא-
בענסלער, יאנאס רובינשטיין, מעניקע

אויף א ויזונג אין דער גמינע היי-
טיגען מאנסאג אויפגעקליבען גע-
ווארען א וואהל-קאמיטעט, וואס זאל
אנפיהרען מיט די סאטשעווערע קהלה-
ההלען, וועלכע זענען בעשטימט אויס-
מאנאט מאי.

אין וואהל-קאמיטעט געהערן אויך 16
פערזענלעכע: 5 פון דער היינטיגער גמינע-
פערזענלעכע און 11 פון סטארקסטע, מצר

האט ער געוואלט חתונה האבען מיט א
קריסטין.

דויען-דאבריי, ווענעדיג די סיבות
פארוואס צירוליק האט חרסה געקריגען,
ברענגט פערשידענע חערסיעס. לויט איין
חערסיע האט צירוליק'ן פון דער וויי-
טענס היפנאטיוזם א יודישער מאקיר
כייט'ן נאמן, אשר בעל-מופת, וועלכער
האט זיך געדרעהט ארום די קלויסטער-
מויערען, וואסענדיג קאנפאסיעס בלי-
קען אויף דער צעלע, וואו צירוליק איז
געוועסען.

אונזערע לעזער געדענקען מכתמא
דעם נאמען שמואל צירוליק, דאס איז
א 20 יעהריגער יודישער יונגעמאן, א
בעקער, פון א דארף הינטער ראדאמ,
וועלכער איז אוועק אין דעם בעדנאר-
דינער קלויסטער קיין ראדאמ, וואו
ער האט זיך געגרייט צום שמד.

דווי וואסען ערב שמד, האט צירו-
ליק פערברענגט אין קלויסטער. די פא-
ריגע חזק איז ער אויסגעהערט געהערן
דורכ'ן צווייטער ביסקאפ, וועלכער איז
דאן געווען אין ראדאמ.

ווען די הכנות צום שמד זענען שוין
געווען צו ענדע, האט זיך צירוליק אויף
א נעהיימליכע אופן אויסגעקומען
פון קלויסטער און אנטלאפען.

אלע וועגנישען האבען נישט געזעהן
קיין רעוועלוציעס.

דער דויען-דאבריי, וועלכער האט
פריהער אויף גערייט, צירוליק'ן אלס
אמת'ען שמד'ניק, וואס איז נישט אויסען
קאריערע נאך וויל איבערנעמען דעם
קאטוילישען גלויבען לשמה - נעמט
זיך שטארק צום הארצען צירוליק'ס
געהיימליכע פערשיידונג, נאכדעם
ווי ס'איז שוין געווען אנגענומען פאר
איהם, נאכ'ן שמד, א פאסטען אלס דא-
זאצע אין איינעם פון די גרעסטע
הייזער אויף ווערמאכטקייט און דעם

אסתר המלכה" קאשט האט זיך
שטארק דערשטארקט, זיך צוגעקענעט
ארויסגעווארען די "מיס", אויף אין
גאלאם אויף וואס'ן, דער "בונד" איז
געלענען אויף המניען, דער "צעף"
אויפן 18 נער רעליף, די דאזעס אויף
די עסאט-צאלער, א לעבעדיגע קנויל.

מיט יעדע רגע זענען די געהאלדען
געווארען אלץ שטארקער און העכער.
ס'האבען זיך אריינגעפלאנצט אין
דער קנויל מענטשן פון דער זייט, וואס
זענען געלאפען ראסעווען קינדער און
אלס יודענס, די מוזיק האט אויס-
געהערט שפילן און די פאליציי האט
זיך אריינגעווארען צווישן אלע, כרי
צו שיען די יודישע גלייכערעכטיגטע
פריינד...

דער איינציגער, וואס האט זיך נישט
פערלירען אין דעם גיהנום, איז געווען היי-
קעל, קראפטיגענס" ער איז שנעל אוועק
דערמיטלען זיין, וואסוואליסטשען חוב.
אין דער פאסט אויף פילסורסקי-גאס
האט ער געהאלטען דאס סעלעמאן-סריי.
בעל אין האנד און סעלעמאניס צו
זיין צייטונג, רעדירערהאנדל, "מורא-
דיגע אנטוויקעלע עקסעסען אין ראדאמ!
פרייט קומען, הילף - איז נויטיג...

ווען איך בין היינט שוין-פורים אויס-
געשטאנען פון שלאף און אויסגעריבען
די אויגען, איז מיר אלץ קלאר געווארען,
די נעכטיגע, עד דלא ידע"כ-סיבות האבען
אויפגעשטעלט מיינ קאפ, אז א גאנ-
צע נאכט בין איך פערטראגען מיט דער פו-
ריידיגער עמיגראציע קיין מאדאנאקאר.
א שטער חלום געווען!...

יונגען מיט שווערען אויף ביידע לענדער.
ענדעקעס זענען געשטאנען ביי די
געוועלבער, צונעקקע, געשטעלט מיט
די קעס און אנגעקלאפען:
- געשעדיגט זאלען זיי חערען, זיי
פויגען אבער, רי זשיקעס!
- גרינגע קעס!

- עס ס'האט זיי נארינישט אין פוי-
לען, ס'איז טאקע געווען א נחת צו צו-
קען, וואו פערעכטיגקייט! ראדאמער
יודען געזענען זיך שוין מיט דעם
"ארץ ובה חלב ודבש". עס געהט א
בארש קיין מאדאנאקאר.
אבער פלוצלינג איז נעשעהן אומנא-
טירליכעס, ביידע אויגען האבען געטוהן
א עין הרע.

ווען די דעמאנסטראציע האט שוין
געהאט דורכגעצויגען דעם וואהל, קיי-
לעכריגען מארש און פערקירעכטע אויף
דער רחיינסקע, גראד ווען מ'איז פערבי-
אטשע-מאסעלס ביער-שענק, זענען פון
דארט ארויס עפעס צוויי פרעמדע
שקצים, וואס האבען געטרוקען דוקא
סארג-וואסער און ראך געווען שיכור-
לויט... דערוועגן אזוי פילע יודען און
אזעלכע אויסשטעלענדישע לבושים, האט זיך
אין זי צוואנענער דער אנטווערטיגסטע
אומגעקלערט זענען זיי געפאלען דעם
דעם מאדאנאקאר-צוג און אנגעכאפט
זיי פאר די רויטע בערד:
- העי, ושידושי, דאמסע בראדי...

ראדאמער יודען האבען לאנג נישט
געקלערט און געמאכט ראס אמת'ע גע-
שען, שמואל... יודען ראסעווען...
אין געווארען א מהומה מיט נעחאל-
דען, פון וואס די ווייטע געווארען אין

Najlepsze, najmiłsze i najtańsze
prezenty dla rodziny i przyjaciół
to
**kucharki, żelazka
grzejniki do rurek
poduszki i inne**
Do nabycia na dogodnych warunkach
**w Radomskim Towarzystwie
Elektrycznym** Sp. Akc. w Radomiu
ul. Traugutta 53

נאכ'ן טויט פון א יודישער פרוי האט מען זיך ערשט דעוויסט, אז זי האט זיך פריהער גע'שמד'ט.

אויפ'ן פוילישען בית-עלמין. משמעות, אז דאס האבען די מעכטער בעזארגט דער מוסער נאך ביים לעבען מיט יענער העלס, אז ס'זאל נישט ויין קיין שפארעניש, האט מ'זאל וי לעבען.

וויפון, אז באלד קופענדיג אין שפיטאל אריין איז די פרוי פרידמאן שוין געווען א קריסטין, און, אז וי האט זיך גע'שמד'ט נאך אין גרוזיען. נישט געווען האט אויסצוהוהן און די פרוי פרידמאן איז בערגאבען געווארען.

זאל זיך מיט דעם נעני פערמיטערעסירן הרב קעסטענבערג מיט די ה"ה יונה גאלדבערג און מיכאל ריכטמאן זענען אחעק אין פוילישען שפיטאל, וואו הרב קעסטענבערג האט ערקלערט, אז ס'איז דא א פערדאכט, אז די געשטארבענע איז געווארען אַבגעטוישט פארן טויט געגען איהר ווילען דורך איהרע טאכט. ס'ער און אויף דעם סאך קענען שפעטער ענטשטעהן קאמפליקאציעס ביז אויס-גראבען איהר און איבערפראנען אויס'ן יודישען בית-עלמין.

אין דער שפיטאל-קאנצעלאריע האט מען קאנטראלירט אין די ביכער, מ'האט אויסגעמישט די עזירענען פון דער גע-סטארבענער און ס'האט זיך ארויסגע-

אין דווערשקאוו האט געהאנגט א יודישע פרוי פרידמאן. די שכנים האבען נעמיסט, אז די פרוי האט צוויי טעכטער משומדה'טעס, אבער איהר אליין האבען אלע בעטראכט פאר א יודיש קינד. דא נישט לאנג איז פרוי פרידמאן קראנק געווארען און מ'האט איהר גע-נומען אין פוילישען שפיטאל אריין. שבת איז זי געשטארבען און די שכנים פון דווערשקאוו זענען געווען חושד געווען, אז די טעכטער האבען דער מוסער אַבגע'שמד'ט אין שפיטאל פארן טויט און העלען איהר בערגאבען, אויפ'ן קריסטליכען צמענטאוש.

די שכנים זענען געגאנגען און א דעלענאציע צום רב קעסטענבערג ער

פארזיכטיג ווייבער, גראטשעט נישט די מענער.

ראדאמער פאר-פאלק האלט זיך צו גט'ן צוליב א גראטשעט, האט דאס ווייב האט געטוהן דעם מאן.

אויף ווערעמסקי גאט געהאט דאס פאר-פאלק י. ק. תמיד איז דאס געווען שטיל און דאס פאר-פאלק האט זיך גע-לעבט בשלום, ביז דאס אנומעלט איז ארויכעלעכען א שווארצע קאץ און ס'איז געווארען אויס שלום-בית. די סיבה איז נישט חלילה קיין זוראדע, וואס איז אויף פאפולער היינטיגע צייט, ס'איז אויך נישט קיין נעלד-פערלוסט. די סיבה איז אלעכערליכע און טאקע דערפאר אַנאָמיסערנעוועהנלי-כע. די פרוי האט ווילענדיג, צי נישט

וילענדיג, א גראטשעט געטוהן דעם מאן אין דער גאז, פון וואס דער מאן האט זיך בעלידיגט און חיל ציהען די 12-שורות'דיגע קאנסעקיוענצען. ס'איז נאר-נישט קיין שפאס און דער מאן איז איינעם צום רב פאדערען א גט. דער רב, פערשטעט זיך, האט צוליב אוא גארשיקט נישט געשטאנען צו שידען א פאר-פאלק און דער סאן אַנאָמיס-פרידנער איז אחעק אהיים. גענומען וויינע זאכען און אנטלאפען צום טאטען. אויף פורים איז עס א שעהן מעשה'לע.

חזנים = האנקורס אויף א זיצונג פון חזנים = קאמיטעט.

ריכטיג אויפצושטעלן, דער פון ווי ציי-דע ס'איז שטער, שטארקער און ריכער מיט חזניםער מוזיקאלישקייט. און פונקט 3 : פאר אלעם בעזארגען דעם אלטען און ר' גרשון יאפע, דער לעצטער פונקט איז דער שטארקסטער חיל דא האנדעלט זיך הענגען דיגי-נפשות.

אויף קופענדיגען מאנאט 7 אָלענד איז בעשטימט געווארען א זיצונג אין דער גמיע הענגען דעם חזנים קאנקורס. אין דער זיצונג העלען זיך בעסטייליגען פארשטעהער פון דער גמיע, ראבינאט, גמאים פון שוהל און בית-המדרש און חזנים-קאמיטעטס.

דער חזנים-קאמיטעט בעשטעהט פון די ה"ה איתמר גארמיקעל, אהרן לע-ווינסאט, יוסף דען, משה בינע ריכטמאן, שלמה קורץ, משה יאמעס, הירש פישמאן, דוד גאלדפארב, בנימין רייך, שמואל איירעלבוים, אבא האך, יחיאל ליטוואק, מלך פישמאן, מרדכי בענדערל נידיק, יוסף טאנדערל.

אויף דער זיצונג וועט וועהרשיינליך קומען צו א רעזירענדע לעזונג כח דעם אויסוואהל פון די צוויי חזנים ראטנאל און פישעלע פישביין, צווישען ווילנא און ראדאמער, הייסט עס, די ראויגע צוויי קאנדידאטען זענען די שטארקסטע און גאר ווי קומען ביז היינט אין בעטראכט.

מיר האלטען פאר נויטיג אויפמער-קאם צו מצבען אויף דריי פונקטען: פונקט 1 : עס איז נאך לויט אונזער מיינונג פריהצייטיג צו פערשליסען דעם קאנקורס: פונקט 2 : אויב שוין יא פערענדיגען, דארפען די חזנים ראטנאל און פישביין נאך אַמאָהל דאָנען און דוקא אין איין שבת, חיל גאר אוי ארום וועט מען האבען די בעליבקייע

דער סארלעצטער אָלענד פון א"י. באַזאָר איז צוגעגאנגען סיל שטורמישער, ח"י מ'האט זיך געקאנט ריכטען, דאס ענגשטע פון מאסנהאטעסן פובליקום, וואס האט געשטורעמט נאך א בילעס. איז ממש געווען אין-לשער, און דער ס'האט זיך דורכגעשלאגען א העג האט געמענט בענטשען נומל, אין זאל איז שוין פון לאנג מינסטער געווען. אויף דער בינע זענען געשטאנען אמאטארען פון דער, ס'האט און געשפילט פויליש טעאטער. דער נייער רעזיסטער און אינסצעניאטאר וויטאלד לעזין האט אויסגעלייטערט וויין טאלאנט אויף א סוויסצלישע קאמעדיע אין אַנאָמיסציקא-נער באבאריקע און אליין אפילו קאמ-פאנירס א לידעל: זאקאבאלעס שיען... די געמליכע פוילישע פארשטעלונג האט געהאט אוא שייכות צום באזאר ווי מגילת אסתר צו דער הגדה של פסח... וואו זענען געווען די פאראיאהריגע יודישע מאגאלאגען און סקעטשן. העלכע

נייעס פאר ראדאמער

מאשינאווע מצות

פון דער "הגיענא" פון א. קאלינסקי

עמפערעלט מצות כשר לחן הפכה אויך פערשידענע לעקצער, סארטען, זאקאליעס און פערשידענע משמטעס כשר לחן הפכה.

די אלע אויסארבעיטונגען בעקומט מען צו

א. קאלינסקי ראדאמער

לובלינער 11, היטאלדא 6 (גורק), טראגוטטא 45 און גאָאָגראָדקא 8.

דער עס האט שוין גענוצט די פערעהיגע מצות הייסט שוין דאס געשמאקייט געוונדהייט, היינענע און לייכט פערדייען פון די אויסגעצייכענטע מצות.

פארבער

כעמישע פראלניע און העש

M. Cichon

Centrala, RADOM, Rwańska 23

רעיעלע ארבעיט

נעמט אן צו וואסען מענער, דאמען און קינדער - קליידונג צו פיצען: פיסערנע קורטקעס, קאפערלעשען, הענטשקעס פלוש, סאמעט, מעבעל - גאבאלין און דיחאנען

דער שלום פון ארץ-ישראל = באזאר.

האָרען ארום 2 אויגער בינאכט. אויף דער האַנשאַל זענען געשטאנען צוויי קאנדידאטעס: פאלא עהרענבערג און לאַנראָ. דער צוואַנצטער פון "ושוירי" האט די צושויער נישט געשמאקט, פון האט זיך געמפערט צוויי לאנג ביז דאס צינגעל פון וואַנשאַל האט א שטייכער געטוהן צו פריי לאנדוי און וי איז בע-ציהרע געווארען מיט א בלויע לענטע עס הערען זיך פראטעסטן, נייל פייפן אויף דעם אויסוואהל, נאך עס העלעט שוין גארנישט:

פיינטא לע קאמעדיע... פרוי אלע לעזין שליסט דעם א"י. באַזאָר מיט האַרימע יודישע חערסער און געזענעס זיך מיט אלע די וועלכע האָבען אַרויסגעוואָרען פאַרשטענדיגט לסובת דער יודישער גאַציאָנאַלער היים.

אונטער די קלאנגען פון "התקוה" און מיט א התלהבות'דיגע הויזע סאָנאָ איז דער באַזאָר געשלאָסן געווארען אין א ווער געווייבענער שטימונג.

האָבען דעם, ס'האט קרייז פערשאטען פאפולאריטעט און איבערגעלאזט צונלייך א רושם? דער ספאקטאקל האט זיך אב-סאלוט נישט געדעקט מיט דער באַזאָר-שטימונג. דער פולע האט שוין ליבערשט געוואלט סאנצען און געניסען פון גופעס עס האט זיך טאקע אָנגעהויבען א לעב-האָסטע באַהענגונג און ארום 2 אויגער ציינאכט איז מען ערשט אריין אין א פערהיילונגס-טראנס, האט האט זיך גע-צויגען ביז'ן גראדען סאָ אריין.

דערפאר איז דער לעצטער אָלענד שוין צוגעגאנגען געמיטליכער, אלע הא-בען געוויסט, אז מ'דארף אויסוועהלען די טראדיציאנעלע, מ'ס. ראדאמער פריילינג זענען געקומען מיט צאָמל-דיגע הערצער, פון אלעמענס געוויכטער האט אַראָנגעשטיינט א נרויסער טראַנע צייכען: ווער וועט ווכה זיין צו טראַנען דעם עהרען-טיטול, מאַסגעבענדע סאָקן האָרען" האָבען אפילו געוויסט אַנצירוי-פון געמען. א"י איז געפער קיאר גע-

דאם לעבען אין הערץ.

3 חדשים נאר דער חתונה פערשוואונדען געווארען מיט 180 זלאטעס.

מירגען שבת אפורים-באל אין טעאטער פאלסטי.

מארגען שבת אפונעם ארבעטס-טאג דער עלטערן-קאמיטעט ביי דער הינער פאלקס-שולע א פורים-באל אין טעאטער פאלסטי. די גאנצע הכנסה איז בעשטימט לסובת די ארימע יודישע קינדער. עס איז צו האלטען, אז קעלך וועט זיך אויף דעם אויבערדערשטען באל טרעפן.

דער דראמאטישער יוגענד-קרייז ביים "לינת-הצדק".

עס האט ממש אויסגעזעהן א געלעבטער און קינדער-שפיל ביים אנהייב פון שאפטן דעם דראמאטישען יוגענד-קרייז ביי אונז אין שטאט. יעדער איי-נער האט איראניש געשמייכלט און נישט געלויבט. דער אבער ס'איז גע-וועזן אויף דעם ערשטען אויסטריט פון דעם ניי-געשאפטעם יוגענד-קרייז שבת-צונאכטס אין טעאטער-פאלסטי האט באקאנט זיין מיינונג געביטען און ממש נישט געוואלט גלויבען זיינע אייגענע אויגען, אז דאס זענען די קעלצער אמאטערן, די אייגענע בעקאנטע פנים.

די פארשטעלונג, דער קעניג הורדס און די טראגישע געשאפטע מרים איז געפאלן א געלונגענע.

בראניא ליפסקא אלס געשאפטע מרים איז געווען אויסגעצייכענט.

נאך גוט איז געווען שטח קארט אין די ראלע פון שמאלי. זיין פריי זיך פיהלן אויף דער טריבונע האט אימפאנירט זעהר שעהן האט זיך פרעזענטירט אליעזר קאנער אלס קעניג הורדס.

ענטציקט האט זיך דאס פובליקום פון זאשיא און אברהמילע לייכטער אלס די קעניגליכע קינדער. זייער שאך שפיל לען און זיס זינגען איז געווען אימפא-זאנט. אויך נישט שלעכט איז געווען רעגנע וועלכער אין די ראל פון א מאנסטראוואן בן-בניש.

צום סוף א פאר הערטער זענען שטער און רעזשיסער פון די דראמע יודל קאמינער (י. מענערלעוואו) א דאנק זיין ארטיסטישער געשמאק און שוישפיל לערישער טאלענט איז די פארשטעלונג אויסגעפאלן אזוי אימפאזאנט. ער פערדינט דעם אכטן בראוואו און מיר היינט איינע א פונקטמארגען ארבעט אויף הייטער.

דער ס'חיים וועגן פערשוואונדענעס האט ער געפינט זיך ווערט געבעהטען צו מעלדען אין ראדאקציע. זיינע סימנים זענען: גיידענע וואוקס, א בלאגנדיגער בלויע אויגען, קליינע וואנסעלעך, 25 יאהר אלט.

פ. מ. ק. (וויסעלא גאט) ת. אים געשרי-ריבען זון חתונה געהאט. געסטענעפער איז אחעס ארויס פון שטוב רינגען א דירה מיטנעמענדיג מיט זיך 180 זלאטעס. אבער ער איז נעלם געווארען און שוין די דריטע וואך ווי ער קומט נישט צוריק.

מיט א האלב יאהר צוריק איז געו-מען קיין קעלך א נעמיסער מענדל געסטענעפער פון לעמבערג, א מענער שניידער און בעקומען ארבייט ביים הי-גען שניידער פיק (קילינסקיפונא גאט) נאך א קורצער צייט האט מענדיג געסטענעפער זיך בעקענט מיט פריי.

רעארגאניזירען דעם קעלצער סוחרים = פעראייין.

געהאלטען א לענגערע בערעטונג מיט היגע יודישע סוחרים וועגען צוריק צו סאגירען אין ארגאניזירען דעם פעראייין ווי אויך צוגרייטען צו דער אלגעמיי-נער, סטראמלונג וועלכען דארף פארקוי-מען דעם 27-טען ה. ח.

איצטנער שווערע צייט פארן יודישען סוחר זעהר נויטיג. אין צוזאמענהאנג מיט דעם האט דעם לעצטען וונטש געוויילט אין קעלך דער פארשטעהער פון סוחרים-פעראייין צענטראלע ה' אינזש. שטאלצמאן (הערשע) וועלכער האט א-י.

שוין א לענגערע צייט הי דער קעל-צער סוחרים פעראייין איז נישט טעטיג און פיהרט נישט קיין שום ארבייט. לעצטנס איז בעשלאסען געווארען צוריק צו ארגאניזירען דעם קעלצער סוחרים פעראייין, וועלכער איז אין דער

ווייל מען רופט איהם יונה און נישט יאן האט ער אויסגעטרינקען א פלעשעל עסענציע.

אויסגעטרינקט, אדער איך וועל מיר שמד'ן אדער זיך אראפריימען פון דער וועלט, געזאגט און סאקי געטוהן. דעם זעלבן פרייטאג אונזער האט יונה חיי-גראדזיטש געקויפט א פלעשעל עסענ-ציע אין קרושנישאנאווסקי - אפטייק (פל. פילטורקיענא) און אהיים צוזיך אין שטוב וואו ער האט דאס אויסגעטרינקען. דעם יונגען וועלכעס מערער איז גע-לונגען צו דעהאלטען ביים לעבען.

דעם פאריגען מיטוואך איז אויף די גימנאזיעל - קורסען האט ס'לערנען זיך קריסטען און יודען האט יונה חייגראד-זיטש דוקא געוואלט אריינגיין אויף די אויף די לעקציע פון די קאטוילישע רעליגיע נאך עסן האט איהם נישט אריינגעלאזט. צוליב דעם סאל איז יונה חייגראד-זיטש שטארק געווען פארדראסניג און ער האט זיך דעם לעצטען פרייטאג

מיט עטליכע מאנאטען צוריק איז נאך ארומגעגאנגען קלאנגען אין שטאט אז דאס 17 יעהריג יונגעל יונה חייגראד-ראוויטש פערקערט מיט קריסטליכע קא-לעגען און געהט זיך שמד'ן. צוזאמענטרע-פעניג זיך מיט זיינע געה. יודישע בעקאנטע און חברים האט ער אויף זיי געשריגען, פרעסעט זיך דאמי, אין נאך אפולכע עהגליכע אויסרופען אויף יודען. יונה חייגראדזיטש (געוואוינט אויף דער באדווענטיסקא 40) האט זיך גע-הייסען רופען "יאן".

ווי שכנים גיבען איבער, אז ווען יונה חייגראדזיטש האט געזאגט אין שטאט אויף זיך אויסצוהאלטען און די מוסער האט אים נישט געוואלט געבען, האט ער זי געבונדען מיט א שטריק און צו-גענומען ביי איהר 100 זל. אויך האט ער זיך געקויפט א הינד און פארקויפט זיבער די געסען.

באלד איז דאס פיהרונג פון יונה חייגראדזיטש נישט געווען פון א נאך-באל יונגעל און אפילו זיינע קריסט-ליכע קאלענען האבן לעצטנס גענו-מען פון אים אב'הוק'ן.

Fabryka sukna i towarów modnych
ESIEL KLEIN („EKA”) Bielsko
Zawiadamia P. T. klientów iż z dniem 1 marca 1938 roku powierzyła firmie
Oskar Klajnsztajn Kielce,
Sienkiewicza 23
sprzedaż komisową swoich wyrobów. Skład jest stale zaopatrzony
w wielki wybór najnowszych materiałów sezonowych na ubiory
męskie i damskie.
Ceny ściśle fabryczne

אימפאזאנטע ש. בערלינסקי = אקאדעמיע אין קעלך.

טעג צו באמערקען אין דער יודישער לעקטור א נייגונג צוריק צום שטע-טעל, אבער אין דער צייט ווען ביי כמעט אלע יונגע יודישע שרייבער הערט געשילדערט נאר דאס גענאטיווע פון שטעטעל און אלץ איז באדעקט מיט א שלייער פון טענדענץ. האבען מיר איין בערלינסקי ריינע קונסט און שום גא-פארבונג. ממילא זעהען מיר אויך די העלדען אין זייער נאטירליכקייט. דאס בוך פון בערלינסקי געהער צו די בעס-טע פון דעם סין אין דער יודישער ליטעראטור.

דאס הארט בעקומט דאן דער מחבר, העלכער ווערט אויסגענומען דורך די פערזאנלעכע מיט אפלאדעמנטען. ער רעדט זענען די קעלצער מאטיווען אין זיינע שאפונגען און ליינט עטליכע פראג-מענטען פון זיין בוך. דער פארזענדער שליסט דאן די אקאדעמיע און היינט בערלינסקי פיל ערשטאלט אין זיין ווייטערער ארבייט פאר דער צווייטערונג פון דער יודישער ליטעראטור.

מיר דערמיטען זיך, אז לויט דער אינציאטיוו פון א גרויסע פריינד פון דיכער ווערט דורכגעפירט אין קעלך א פאקטיק פון בערלינסקי בוך, א לשון גייט אויף. ביז איצט זענען פארשפרייט געווארען אין קעלך העכער 100 ביכער.

פערלינען עולם-הבא — געהער צו די קלאסישע שילדערונגען אין דער יודישער ליטעראטור. דער רעדנער רעדט לאנג ארום די בע-זונדערע קאפיטלען פון בוך און די גע-דאנקען, וועלכע דער מחבר ברענגט אין זיי צום אויסדריק. ער שטעלט זיך אפ אויף דער שפראכליכער רייכקייט ביי בערלינסקי'ן, וועלכער האט ענטפיעקט ווייטעל שטענדיג דער קעלצער-דאמאטער יודיש פערמאנט. עס רעדט דאן דיר, דור ראזענבערג. דער רעדנער שטעלט זיך אפ אויף די קינסטלערישע נאטור - שילדערונגען ביי בערלינסקי'ן, וועלכער האט פערבונדען די נאטור מיט'ן מענטש. פערדאן אין בוך שטעלען וואס פערש'כור'ן ממש מיט זיי-ער זאפטיגקייט און פארבען-רייכקייט. דער מחבר האט אונגעווענליך געשריי געשילדערט דאס לעבען פון א ארימער יודישער משפחה. ער האט אונז אריי-געפיהרט אין דעם ענגען שטיבעל פון דעם שטוב יור און געוויזען זיינע ליינען און פרייען. מיר זעהען ווי ווי הערליך עס זעהט אויס די דאזיגע שטוב, ווען עס איז נאך פארהאן חיונה, וואס פאר א אוצר געשטויט ליגט אין דער יודישער מאמע, וועלכע בערלינסקי מאכט אזוי קינסטלעריש. ס'איז לעצ-

א וועלט מיט לענקלייט. בערלינסקי'ס העל-דען זענען רעקלאסירטע יודען, וואס זייער גאנץ לעבען איז איין שטיק נס. אבער ווען דער מחבר פיהרט אונז אריין און די שטובען פון די דאזיגע יודען זעהען מיר דאס אזוי פיעל שטענדיג און גוטע מדות, דאס מיר פראלען אויף די אויגען פאר סאר איבעראשונג. אש האט אונז געווי-זען די ראמאנטיק פון שטעטלי, דעם פראכט פון שבת, אבער ער האט אונז אריינגעפיהרט אין דער גידישער שטוב פון ר' יחזקאל גאמבער, וואו אלץ האט געטינקט אין עשירות און ממילא איז אלץ ארויסגעקומען אין העלע פארבען. בער-לינסקי'ס חידוש בעשטייט דערין, וואס ער ווייזט אונז לויכענדיג פערל אין אפביה וואו מען לינט א גאנצען סאג אין די בעטען געפרויענע און הונגעריגע. דער רעאליזם ביי בערלינסקי איז א געטרייער ביז נאר אין דאך איז אין איהם פערדאן אים ראמאנטישקייט. דאס בוך פערמאנט קאפיטלען, וואס בעטען זיך מען זאל זיי פשוט לערנען. דער מחבר האט געשטעלט א מאנומענט דעם לעבען פון פשוט'ן יוד און בעזונדערס די יודישע מאמע, וואס שטרעקט איהר לעבען פאר די קינדער. דאס בילד, וואו די מאמע גב'עט עטליכע שטיקלעך געבעקט פאר איהרע הונגעריגע קינדער, וויסענדיג, אז זי קען דאדורך

א גרויסער עולם-ליבהאבער פון קינסט-לערישען יודישען ווארט, איז זיך פער-גאנגענעם שבת צוזאמענקומען אויף דער פריערליכער ליטערארישער אקאדעמיע לכבוד ש. בערלינסקי. צווישען עולם האט מען אייך געזעהן מענטשען פון בערלינסקי'ס מביה, וועלכער דער דיכטער האט אזוי מייסטערהאפט געשילדערט אין זיין בוך. פונעם געקומען די... העלדען אליין. אין די ווייטע פערזאנלעכע קעלצער געסלעך איז צו זיך דערגאנגען א קלאנג, אז שלמה בערלינסקי דאס ארימע בחירי, וואס האט זיך צווישען זיי אויפגעהאדעוועט, איז אויסגעוואקסען צו א טאלאנטפולען שרייבער. זענען זיי געקומען איהם זעהן און הערען.

געעענט די אקאדעמיע האט רעד. ל. ראדאל. נאכ'ן איבערגעבען די ביאגרא-פישע שטיקען פון דיכטער, איז דער רעדנער איבערגעגאנגען צום ארומרעדען דאס גייע בוך פון בערלינסקי'ס, א לעבען געהט אויף, וואס האט ארויסגערופען אזא שטארקען אפקלאנג אין דער יודישער ליטעראטור וועלט. דאס בוך ליינעט זיך מיט א פערזאנלעכע אטעם. פון יעדער שורה שלאגט א פאטענציאלע קראפט. בערלינסקי האט אונז וויסער צוריקגעפיהרט און שטעטלי און געוויזען, אז אפילו אין די געסטען פון יודישער גויט איז פערדאן

Powłada ciotka do wujka
najlepsze jest mydło „TRÓJKA”

KINO
APOLLO

שבת 1 און 3 ג. כ. און זונטאג 12 און 14

PIĘTRO WYŻEJ
OD PONIEDZIAŁKU
Artydzielo reżyserii W. S. VAN DYKEA
Po wielkiej WOJNIE
W roli głównej niezapomniany bohater „Życia Ulicy”
SPENCER TRACY

KINO
APOLLO

בין זונטאג דעם 20 איינשליסליך
גרויסער סערדאפּעלטער פּראָגראַם

Wzgardzona
אין דער הויפט ראל
Barbara Stanwyck, i John Boles
2
KRÓLICHÓRZYSTKA
אין דער הויפט ראל
FERNAND GRAWET

Czy zwiedziłeś już, otwarty 9 b.m., salon demonstracyjny nowości i wynalazków dla gospodarstwa domowego oraz wystawę kilimów gliniańskich w sali przy ul. Żeromskiego 15 (dawniej Odeon)?

Codziennie odbywać się będą bezpłatne pokazy i demonstracje nowoczesnych artykułów dla gospodarstwa domowego.

Nowość! „Jupiter” garnki hermetyczne, gotujące obiad w 5 minut.

Salon otwarty codziennie od 10 rano do 8 wieczór
wstęp 10 groszy.

Część dochodu przeznaczony dla bezrobotnych m. Radomia.

גנבות און פארפאלעז איז קעלע.

קינע שחאָרץ (קאָזע 4) האָט געמאַל-
דען אין דער פּאָליציי, אַז דעם לעצ-
טען דינסטאָג האָבען אונגעקאָנטע פּער-
ברעכער זיך אריינגעקומען אין זיין
וואוינונג און ארויסגע'ננב'עט א סרויען
סאנטעל און א סטערנעס קאַלנער אין
דער ווערט פון 120 זל.

אונגעקאנטע גנבים האָבען זיך אריין-
געקומען אין מאנאזין פון חיה ראפא-
פּאַרס (פיעטריקאטסקי 39) און אריין-
גע'ננב'עט פון דאָרט איבער 10 שנירען
קישקעס און אנדערע ווערט זאכען אין
דער ווערט פון 684 זלאטעס.

אין טאָרשק פון ברידער מיכאַל און
דעם סיפּסטען מיטגעפיהל דריקען מיר אויס דער סאמילע ריז
צוליב'ן טויט פון איהר מאַן און פאָסער
הענער ג. ע.
מענדיל בליאכער און פרוי.

ראדיא - אפּאַראטען, מאַשינען און ראוווערען
צו די ביליגסטע פרייזן.
די געקומענע בערינגטונגען
אין די פירמע

מ. האפענדיים רויינסהא 25

דעם סיפּסטען מיטגעפיהל דריקען מיר אויס דער סאמילע ריז
צוליב'ן טויט פון איהר מאַן און פאָסער
הענער ג. ע.
מענדיל בליאכער און פרוי.

אלע סוחרים קויפּען און פערקויפּען
אלע בעל - בית'סעס גוצען נאָר
דעם בעסטען אינלענדישען
פּראָדוקט צום באקען

ROSE MARIE

סופאז נומ. 8

אומוויסטע עצות ביי דער יורדי.
שער סעקציע פון הויזוויסטען
פערמאין פאר אונזערע לעזער
אויף שריפטליכען ענטפער בילעטן
א פאָס - מאַרקע

Kino ADRIA

פרייטאג דעם 18 3/30 א.ל.
שבת דעם 19 און 18
זונטאג דעם 20 און 18

פריהמארגען - פילמען
ROSE MARIE
אין די הויפט ראל
זשאנעטע פאק דאנאלד

Do niedzieli dnia 20 marca r. b.

Najpotężniejszy film produkcji
amerykańskiej
Kurier CARSKI
wg. powieści Juliusza Vernego p. t. „Michał Strogow”
w rol. **ANTON WALBROK i ELIZABETH ALLAN**
Nad program; Kolorowy dodatek i Tygodnik P. A. T.

Od poniedziałku dnia 21 marca „BEN-HUR”

Kino ADRIA

(אכטונג קעלע!) אין אלע רעדאקציע און אדמיניסטראציע - ענינים **צוקער**
ביטע זיך צו פערשטענדיגן מיט אונזער מיטארייטער

TARYFA OGŁ: Na 1-szej stronie mm 1 szp. 40 gr.
w tekście mm 1 szp. 60 gr.
na ostatniej stronie mm 1 szp. 25 gr.

1-sza i ostatnia strona
liczą 8 szpalt.

אָנאַנאַמענט פרייז: פאַר אַ חודש אין פּוילישן זלאָט
אין אַיאָנקרייז, בעליגען 4 טראַק
אין אַנדערע לענדער 30 טענע.